

Luceafărul

ITI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **20** (558)

Miercuri, 29 mai, 2002

alice
voinescu

„Din îmbulzeala în care fusese strivit (circa opt-zece inși pe metru pătrat în două priciuri suprapuse) în așa numita «șerpărie» - termen inventat de cei încarcerați deoarece din pricina înghesuielii nu se puteau mișca decât târându-se - fiecare răspundea cu un: Prezent! când era strigat. La sfârșit, glasul zbirului pronunță cu poticniri: «A..li..ce Voinescu!» (gândindu-se pesemne la alicele folosite la vânătoare).“

(virginia șerbănescu)

Desigur, viitorul va aparține unei Europe lateralizate, care nu exclude «Europa regiunilor», a spațiilor istorice tradiționale, dar acest lucru nu se va petrece prea repede (când și data de 11 septembrie 2001 avertizată asupra lucrurilor, pe moment, a prerogativelor convențiilor naționale, datorită susținerii caracterizării)

grete
tartler

Premiul „Herder“

gheorghe
grigurcu:

poemul

Pariu al cuvintelor
dar câștigat de nimeni
cum un Dumnezeu fără Paradis
cum un Paradis fără Dumnezeu.

„De numele lui Aurel Stroe se leagă, în componistica actuală, o serie de concepte, estetici și experimente inedite. În categoria muzicilor formale, sistemul de generare a „claselor de compoziție“ reprezintă o construcție logică, bazată pe un limbaj matematic formalizat, ce asigură o maximă rigoare.“

(corina bura)

METAFIZICUL PE DOS

de STELIAN TĂBĂRAȘ

„D a, e adevărat, Noica a considerat că lucrul cel mai important care trebuia salvat sub dictatura comunistă era cultura. Pentru el cultura însemna bunul suprem, singurul care conta - nici bogăția, nici onorurile, nici măcar confortul nu-l interesau. Numai cartea, ideile, cunoașterea marilor filozofi, scrisul, cultivarea limbii românești, considerată de el un adevărat tezaur, numai aceste îndeletniciri ale inteligenței și ale spiritului îl interesau. A trăit la limita sărăciei, pentru a-și consacra tot timpul lecturii, meditației, scrisului și - acest lucru este important - conversația sa în stil socratic cu prietenii sau cu discipolii săi mai tineri. Prin această viață Noica a fost în totală conformitate cu sine și cu idealul, cu scopul pe care și-l fixase încă din tinerețe: a trăi pentru cultură. Când cursul neprevăzut al istoriei l-a pus în fața teribilei alternative - sau de-a se alătura celor din exil care încercau să denunțe teroarea din țară și deci de-a risca, odată întors acolo, pușcări (pe care a cunoscut-o între 1958 și 1964, nu trebuie uitat) sau o altă formă de prigoană care i-ar fi interzis să-și mai scrie cărțile - sau de a nu se mai întoarce înapoi, Noica s-a întors și a continuat mai departe «dăinuirea prin cultură», adică implicit a acceptat, în schimbul libertății de a scrie, abținerea de la orice protest public împotriva regimului. Lucrul acesta i se reproșează astăzi. Eu însumi i-am reproșat când a venit la Paris că nu ia poziție, că nu se alătură manifestațiilor de protest care începuseră împotriva regimului comunist. Am avut atunci lungi discuții cu el. Astăzi cred că a fost un reproș neîndreptățit. Mă întreb, de altfel, de ce alți intelectuali sunt scutiți de reproșurile care-l apasă pe Noica. În ziua în care cărțile lui Noica vor fi recitate fără apriorii-uri, se va vedea, cred, că opera sa dăinuie într-adevăr dincolo de timpul istoric. Personal, când am aderat la mișcarea Drepturilor Omului, pe atunci singurul fel de-a fi susținuți în efortul nostru de-a face cunoscută starea mizerabilă a societății românești, a fost o inițiativă neinfluențată întru nimic de refuzul de a se implica al lui Noica.“

(Sanda Stolojan - „Contrafort“)

Ne-o să pricepem niciodată de ce, în cazul reclamelor, sau, odinioară, în cazul lozincilor, devizelor politice, trebuie mai întâi să ne dăm înapoi mult, mult pe scara civilizației, să ne prefacem naivi ori de-a-dreptul proști, pentru a fi sincroni cu „mesajul“ nu doar simplist, ci uneori chiar imbecil. Să nu înțelegem că n-ar exista ieșiri onorabile: o reclamă americană interbelică la, pe atunci, încă necunoscutul spanac a făcut ca, prin umor, să rezulte popularul și gustatul serial de animație *Popeye Marinarul*. Reclame la ciocolată sau „suc“ au ajuns șlagăre internaționale, cele făcute unor stațiuni de vacanță, adevărate cântece-emblemă. Ce te faci însă când, pentru un banal ierbicid, autorii, care au învățat la școala primară despre „măiestria artistică“ și personificare, pun o prestigioasă actriță să spună: „Sunt o ciupercă parazită și foarte rezistentă!“, după care o voce cosmică, masculină desigur, pronunță numele unui ierbicid. Urmează țipete, urlete disperate, „Vai, ce ne facem, suratele?“, „Unde să fugim?“ ș.a. Sau, pentru popularizarea unui îngrășământ, este dezgropat din memorie un țăran prost, scărpinându-se în cap a „dumirire“ când e întrebat dacă nu vrea o recoltă de trei ori mai mare. I se și spune cum. „Ca să vezi!“, zice țăranul.

Din ce cute ale prostiei de peste generații sunt scoase nurorile de inteligență zero și soacrele atotștiutoare (nu în domeniul experienței de viață, ci în acela al cuceririlor tehnologice de ultimă oră) care dau imediat soluții „geniale“ pronunțând, să

zicem, numele unui banal detergent care nu se vinde?

Din alte reclame (la radio) exultă rapacitatea unor vânzători de ape minerale, care pronunță cu emfază: „*Singurele* ape minerale recunoscute de... Europa“. Până mai ieri se spunea *singura*, probab, că între timp negustorul a mai cumpărat un izvor. Argumentul suprem: Europa, obsesia integrării patriei noastre băutoare de „izvoare ale minunilor“!

O culme a insidiozității prin care se infiltrează vulgaritatea ori prostia „isteată“, „dășteaptă“ o constituie reclama nu știu cărei companii de telefoane - un cântec care înșiră zeci de „alo“-uri într-un scenariu de acostare pe stradă al unei femei frumoase (delict de... acostare). Vulgaritatea urcă din treaptă în treaptă: „Trebuia să-i cer un... număr“, „Fata asta mi-a întors/ metafizicul pe dos“. Lăsăm la o parte sugestia asonantică (mi-a întors... stomacul pe dos!), dar să ai și pretenții inovative masculinizând metafizic după tiparul fizicului. Se întoarce Aristotel în mormânt: poate de aici cutremurele.

Lipită pe programele TV și de Radio, publicitatea ar trebui să se autoperonifice la rândul ei: „Sunt o ciupercă parazită și foarte dăunătoare!“ Iar noi nu mai trebuie să ne întrebăm de ce trebuie să dăm ceasul inteligenței și al bunului simț atât de mult înapoi: pentru că, revenind cât de cât spre „normal“, să ni se pară capodopere telenovelele și manelele (ce rimă!).

antiteze

DEBRANȘĂRI

de DUMITRU SOLOMON

Eu zi călduroasă de mai, cu un vânticel care plimbă hârtiile, pungile de plastic și biletele de autobuz de-a lungul străzii, măturată săptămâna trecută. Stăm de vorbă, doi vechi mănuitori de condei, pix, mașină de scris ori calculator, la umbra binefăcătoare a unui copac, sau, cum s-ar spune pe la televizor, la o umbră benefică. Ne plângem de bolile care s-au înmulțit o dată cu vârsta, de cărțile publicate care s-au împușinat tot o dată cu vârsta, ne pierdem în amintirile unor vacanțe prodigioase petrecute la casele de creație ale scriitorilor. Își face apariția poetul B. Se uită la noi, privirea îi trece prin noi ca prin sticlă și își vede de drum.

- Crezi că nu ne-a observat? întreb.
- Ba bine că nu, zice amicul. Probabil că are ceva cu tine.
- Cu mine? Eram oarecum prieteni. Poate că te evită pe tine, interpretez eu gestul, mai precis non-gestul.
- Eu nu l-am atins nici cu o floare. Am scris chiar binevoitor despre debutul lui promițător, după care, constatând că nu se ține de promisiune, am tăcut mâlc.
- Nu ți-a iertat tăcerea, deduc logic.
- Aș! Mi-a trimis toate cărțile cu dedicații din ce în ce mai inspirate, dar cărțile nu erau la fel de inspirate. Altceva nu mi-a trimis mie, dar a trimis la altă adresă.

- Nu cumva...?
- Da, la Securitate; tot felul de informații despre mine. Cred că asta nu-mi poate ierta.
- De unde știi?
- Mi-am văzut dosarul.
- Nu văd de ce te ocolește. Ar trebui să-l ocolești tu.
- Vorba lui Mazilu: Nu poate să-mi ierte porcăria pe care mi-a făcut-o.
- Mă tem că din același motiv mă evită și pe mine.
- Te-a denunțat și pe tine?
- Nu știu. Nu mi-am văzut dosarul de Securitate. Dar pe mine m-a demascat în public că scriu proză contrarevoluționară, antistatală și antipartinică. A fost o ședință de pomină, în care m-a veștejit, m-a înfierat cu mânie. Dar o spunea cu durere în suflet, fiind obligat să-și critice prietenul.
- Prin urmare, ne-a fost prieten amândurora.
- Prieten bun. I-o fi rușine...
- Nici vorbă. Ne urăște că am aflat, că nu i-am mulțumit, că nu-l copleșim cu simpatia noastră. Noi suntem dușmanii lui.
- Ne disprețuiește că n-am prețuit gestul lui de a ne salva. Nu-i suntem adevărați prieteni.
- Hai repede după el, să-i cerem iertare!
Și am plecat în direcția opusă.

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea (teatru)

Daniel Nicolescu (arte)

Ioan Es Pop (poezie)

Stelian Tăbăraș (proză)

Radu Voinescu (critică)

Revista „Lucefărul“ este editată de Fundația Lucefărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_lucefarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Președintele Fundației:

Marius Tupan

O PROBLEMA A SUFLETULUI

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

M-am întrebat întotdeauna de ce trebuie să existe acele bijuterii flamboiante, acele ceasuri de mână cu diamante, costând sute de mii de dolari, în vitrinele din Palace Vendome, de pe Calle de la Reconciliatine, sau Avenue Montaigne, sau Fifth Avenue pentru ca, în lumea apuseană, omul mediu să poată trăi într-o satisfăcătoare bunăstare. De ce este nevoie de exces al luxului pentru a se produce destul în vederea asigurării celei mai firești existențe? Este evident că economia este - în chip dublu, dar simultan - efectul unei anumite condiții psihice și al unui statut cultural concret. Producem după cum suntem motivați - după cum știm să ne motivăm - apoi după capacitatea de a recepta și prelucra stimuli creându-ne aspirații în funcție de un sistem de valori elaborate cultural. Oare producția de obiecte de artă din metale rare și prețioase, de picturi de un preț incredibil, în atelierelor unor firme precum Van Cleft & Arels sau ale unui artist precum Ilias Lalaounis nu spune nimic mai mult decât faptul că oamenii se simt provocați de simbolurile unei anumite condiții sociale, de dorința de a purta asupra lor semnele unei distincții cât mai dificil accesibile?

Un aforism adevărat și superb, un gând conceput cu multe secole în urmă spunea că „geniu este cel care își păstrează sufletul lui de copil“. Nu am fi atunci îndreptățiți să ne gândim că mari națiuni sunt cele care păstrează în perioada de culminație a istoriei lor o anumită personalitate primitivă, o tendință de a persista în atracții, opțiuni, senzații, idei, o manieră de gândire specifică umanității de început, primitivului, omului care încă nu a pătruns în faza maturității intelectului său? Sau, de ce nu, asemenea națiuni adoptă elemente semnificative din comportamentul alienat, nebunesc, al psihoticilor. Psihiatria începutului de secol al XX-lea (precum și - în altă notă - psihanaliza) a stabilit existența unei apropieri profunde între psihologia primitivului, a copilului și nebunului.

Să ne amintim, de exemplu, luxul exorbitant al broderiilor și detaliilor decorative în costumul în care se lasă pictat un Henry de Guise; să nu uităm

fastul interioarelor de lumină și umbră și al îmbrăcăminții persoanelor istorice, biblice sau contemporane, în tablourile de un superb baroc ale lui Rembrandt, noblețea prea insistent accentuată a marilor seniori și doamne reprezentate de Velasquez. Ce sunt toate aceste manifestări decât primitivism depășit exclusiv prin rafinement, decât copilărie depășită doar prin tehnică, decât psihoza infirmată de coerența ideii centrale și de consecvența în urmărirea ei. Dar cultivarea îndelungă, secol după secol, în lumea anglo-saxonă, a sportului - această pasiune, ce este? Sau interesul pentru mecanismele de ceasornic - precum în creațiile unui Vanconsson -, sau credințele și practicile alchimice, sau gustul pentru narațiune, pentru spectacol, pentru mișcare? Întreaga existență umană, progresivă, strălucitoare, dacă este așa - se reduce la copilărie. Copilăria pare să epuizeze resursele creatoare ale umanului. Mai rămâne ființei noastre ceva de făcut, vreo expresie de adoptat, vreo postură existențială în care să se regăsească superioară valoric? Leonardo da Vinci, în scrisoarea sa către Francois I, se recomandă, între altele, prin arta sa de a crea, pentru petrecerile regelui, animale de hârtie, enorme și mișcătoare.

Dacă cineva nu crede că marile succese ale civilizațiilor și culturii nu sunt altceva decât primitivism superrefinat, cultivat, progresiv, inspirat, atunci nu are decât să participe la o ceremonie a ceaiului în pură tradiție japoneză. Aparent, acolo nu este altceva decât copilărie - prăjituri făcute după foarte vechi rețete și câteva picături de ceai verde, dens, spumos, plus un număr nu foarte mare de gesturi și obiecte rituale și totuși spiritul întreg al unei forme imense de existență a omenescului se află concentrată în insistența, eleganța, simplitatea și seninătatea acestui ceremonial.

Partea proastă cu vicisitudinile istoriei care năpădesc unele părți ale lumii este că ele maturizează prea repede popoarele - ceea ce s-ar părea că ni s-a întâmplat nouă; sau, poate, națiunile care se grăbesc să se maturizeze își atrag, în chip misterios, dar inevitabil, nenorocul.

URMĂRIRE SELECTIVĂ

de MARIUS TUPAN

Creatorii, prin natura lor, sunt oameni cu inițiative cutezante, dușmani declarați ai poltroneriilor, critici necruțători ai malversațiunilor. Se aruncă, uneori, fără să calculeze urmările, în dispute și polemici, nu pentru a căpăta o recunoaștere mult râvnită, nici pentru a obține un profit consistent, ci fiindcă au demonstrat, nu o dată, că sunt apărători, neretribuiți, ai adevărului, protectori, dezinteresați, ai celor umiliți. Din aceste cauze (și din multe altele) pot părea pripiți, donquijotești, bovarici, dispuși să-și sacrifice chiar și carierele pentru triumful unor idei. Le sunt invidiate nu numai viziunile care, slavă Domnului, nu le lipsesc, ci și capacitatea de a inova și alunga inerțiile, când majoritatea semenilor se complac într-o placiditate ruginită. După ce societatea românească s-a normalizat cât de cât, s-au intensificat manifestările culturale locale și zonale, s-au înființat noi reviste și edituri, s-a stabilit un climat spiritual propice civilizației și artei. Ei bine, în aceste circumstanțe, ca într-un amuzant paralelism, odată cu descoperirea medicamentelor au căpătat mai multă rezistență paraziții. Aceștia nu-s încântați că-s lăsați în somnolență și gregaritate, ci, în nefericirea lor - cine-i mândru de o sterilitate prelungită și de un hedonism retardat? -, hotărăsc să-și folosească energiile cumva. Dar nu pentru vreo misiune nobilă, că, deh, aceasta-i greu de împlinit, ci numai pentru a intimidă sau irita autorii. Le e mai ușor să pună piedici decât să pășească demn în viață, să nege cu insistență decât să construiască cu consecvență. Întreținerea unui astfel de mediu (simpatetic?) le dă mai multă satisfacție și le hrănește menirea. Pentru a fi luați în seamă oricum, fiindcă nu le e drag anonimul, stimulează diversivunile și invectivele, își fac aliați printre hepatici, inventează conflicte și conduc din umbră atacuri subterane, în speranța că-i va demobiliza pe autori. Bucuria de a spori eșecurile altora pare să fie mai mare decât aceea de a-și consolida propria și operă, din ce în ce mai ignorată și mai depășită. Trebuie să recunoaștem că o astfel de creație, în absența celei veritabile, le sporește sucurile gastrice și damfurile pestilențiale. Siguri, de cele mai multe ori, astfel de indivizi trebuie ocoliți, izolați și, mai ales, compătimiți. Sunt însă situații când tratamentul ăsta nu-i eficient: dă senzația uneltitorilor că metodele lor sunt imbatabile și e nevoie să fie diversificate. În acest caz, ce-i de făcut? O retragere definitivă, cu torțe și forțe, din calea lor? Încheierea unui pact de neagresiune? Vasalitate totală? Supunere oarbă, ca mai ieri, membrii cecești? Excluderea onoarei? Într-un cunoscut roman contemporan, descoperim însă o altă atitudine. Urmărit și agresat, iritat și intimidat de un așa-zis profesor de conduită civică (securist în toată regula), scriitorul Anatol Rovina trece peste orice precepte morale și alege o cale mai puțin ortodoxă de a se apăra. Când începe el însuși să-și supravegheze agresorul, se vindecă de frică. Altfel zis, găsește un panaceu pentru a părăsi condiția victimei.

UN MODUS VIVENDI

de RADU VOINESCU

A debutat cu versuri, în 1966, cu un volum intitulat **Propuneri pentru o fântână**. Avea să recidiveze în relația aceasta cu muza poeziei lirice încă de câteva ori: **Biata mea cuminenie** (1969), **Gramatică târzie** (1977), **Soarele și uitarea** (1985), **Amânarea generală** (1990). Dar destinul poezilor care se apucă de critică este să fie cunoscuți mai ales în calitate de critici literari, chiar dacă foarte adesea ei se arată contrariați de acest lucru. Aprecierile cele mai multe i-au venit, așadar, dinspre cărți cum au fost **Avangardismul poetic românesc** (1969), operă de pionierat în privința studiului acestei direcții în literatura română, amplă, comprehensivă, rod nu numai al unui imens efort documentar, ci și al curajului de a aborda un subiect care la vremea respectivă nu era în vederile ideologiei ce domina oficial cultura noastră, **Nichita Stănescu. Spațiul și măștile poeziei** (1980), din nou deschizând poarta investigării unui teritoriu până atunci numai fragmentar expus analizei, **Lucian Blaga. Universul liric** (1981), sau substanțiala **Avangarda literară românească**, lucrare ce a cunoscut două ediții, dovadă a unui succes râvnit nu de puțini dintre literații de la noi, dar întâmplându-se nu prea des. A mai fost redactor-șef și director al prestigioasei reviste clujene „Echinox”, rampă de lansare pentru o serie de nume importante în literatura română de azi, a predat la Sorbona (a rezultat din această experiență un volum de convorbiri intitulat **Ore franceze - 1979**), a deținut, dacă memoria nu mă-nșeală, și funcția de director al Centrului Cultural Român din capitala Franței, a tradus din Georges Poulet, Paul Ricoeur, Jean Starobinsky, Gérard Genette. Un foarte sumar schițat profil de cărturar cu o carte de vizită, iată, impresionantă, fără a cuprinde, cu toate acestea, absolut toate reperatele ei. Ion Pop, profesor la Universitatea clujeană, s-a impus în ultimele trei decenii și jumătate drept un nume important al vieții noastre culturale.

Temele mari sau autorii mari nu au fost preocuparea exclusivă a criticului Ion Pop. În egală măsură este interesat de comentarea fenomenului literar în desfășurarea lui. Nu mai citez titluri ale unor volume anterioare. Mă voi referi, în cele ce urmează, la cel mai recent dintre cele care radiografiază cu simpatie cărți ale unor confrăți. Este vorba de **Viață și texte** (Editura Dacia, 2001).

Într-o pagină care apare „În loc de prefață”, cititorul este avertizat cu privire la intențiile care au stat la baza alcătuirii acestui volum, mai exact, cum se va desluși pe parcursul lecturii, cu privire la principiile lui ordonatoare, căci cronicile sau scurtele eseuri antologate aici au fost tipărite în ani diferiți, la mare distanță unele de altele, începând cu primii ani ai deceniului al nouălea; cel mai vechi dintre cele date este din 1984 și este dedicat lui Matei Vișniec („Înțeleptul la ora de ceai”), cel mai nou este din 2000 și este intitulat „Un martor al timpului nostru: Ana Blandiana”. Aceste intenții pleacă de la următoarea realitate sesizată de către critic: „S-au înmulțit, în ultimii ani, și la noi, și prin alte locuri, cărțile deschise spre viața imediată, spre istoria mare și

spre cea a individului trecător care încearcă să lase o urmă despre sine și lumea prin care a trecut”. Și, mai departe, „dramele și tragediile ultimelor vreo cinci decenii și eliberarea cuvântului de interdicțiile cenzurii până mai ieri atotputernice au obligat la mărturie și confesiune, iar realitatea, care a întrecut adesea în acești ani ficțiunea, a atras un public larg tocmai spre document: jurnale, memorii, reflecții asupra epocii, răsfrânte în oglinzile unei biografii.” Este tema pe care o urmăresc însemnările primei secțiuni a cărții, „La masa mărturiei”, secțiune ce se ocupă tocmai de această literatură ce a captat interesul editurilor și al publicului, cu mult mai multă forță decât literatura propriu-zisă, ca să spun așa, după schimbarea de regim politic din România.

Într-un articol cu funcție programatică, prin care se deschide acest ciclu unde autorul comentează cărțile de memorialistică, jurnalele sau pe cele aflate la granița dintre *fiction* și *non-fiction* ori, și mai bine, în interiorul aceluia gen care a fost numit ficțiune biografică, aparținând lui Mircea Zăciu, Livius Ciocârlie, Dumitru Țepeneag, Ioana Em. Petrescu, Mihail Sebastian, Geo Bogza și alora, sunt trasate coordonatele după care ar fi de refăcut istoria anilor 1945-1989 în literatura română. „O asemenea istorie - scrie Ion Pop - nu va putea ocoli articulațiile sociologice ale perspectivei critice, întrucât evoluția fenomenului literar de la 1945 încoace a fost mai mult decât oricând dependentă de *context*, supusă injoncțiunilor ideologiei de partid, obligată să-și adapteze «comportamentul» simbolic după extrem de instabila și imprevizibilă reacție a «organelor» de control. /.../ Cercetarea perioadei de dramatică tranziție de la literatura anilor imediat postbelici la epoca «proletcultismului» victorios, apoi studierea a înseși acestei epoci-cimitir a literaturii române, cu prelungirile ei nefaste până târziu, nu se va mai putea opri la argumentația strict estetică, ci va fi obligată să ia în considerare multiplele determinări externe ale creației, pornind de la constrângerile cele mai dure ale «directivelor» de partid tranșant exprimate în documentele vremii, până la condiționările mai subtile și mai ascunse, apărute în relațiile, ca să zicem așa,

capilare cu cenzura punctuală; filologii vor avea destul de lucru și vor ajunge desigur la concluzii edificatoare în urma studierii «variantelor» unor texte trecute sub foarfecele și filtrul cenzurii.” Iată o posibilă direcție de cercetare, care se va putea desfășura numai atunci când și edițiile critice din clasici, căzute și ele sub această ghilotină a pudibonderiei și a apărării purității ideologice, dar și cărțile „cu probleme” ale unor autori contemporani ar beneficia de reeditările care s-ar cuveni. Lucru îndoielnic, având în vedere că abia în câteva cazuri au apărut variantele necenzurate ale unor astfel de texte. Dar cine să mai aibă și voința și puterea de a face asta, când în primul rând condițiile economice ale tipăririi literaturii române sunt atât de precare și de expuse capriciilor sau unor noi conjuncturi care se află și ele, cum observă Ion Pop despre regimul interdicțiilor dinainte, sub lozincă „Nu e momentul”.

„Însă și dinamica internă a evoluției literaturii va ieși clarificată printr-o asemenea lărgire a perspectivei spre «împrejurimile» operei: procesul de «recuperare a lirismului» în poezia anilor '50-'60, absența în acei ani a avangardei literare ca reper al modernității, fenomenul «evazionismului», frecvența «parabolei» în poezie, dar și în proză și dramaturgie, obsesia «realului» și intertextualitatea ludic-ironică la generația '80 etc.” Parcurgând aceste rânduri, precum și pe cele de mai sus, am sentimentul că mă aflu în fața unui preambul sau a unui rezumat la **Istoria** lui Marian Popa.

Indiferent de autorul pe care-l discută în această secțiune, este remarcabilă empatia lui Ion Pop față de textele respective. De fapt, nu o dată ajungi să te gândești la rostul ascuns al titlului cărții, care ar fi o emblemă, de fapt, a *credo*-ului cărturarului, preocupat, de o viață, de scriitori și de cărțile lor, asumându-și-le ca pe propria cauză și nu doar studiind relația dintre texte și realitate. Cu alte cuvinte, un mod de a privi și a trăi literatura.

La fel se poate spune și despre comentariile din cea de-a doua secțiune, „În lumea paralelă a poeziei”. „La rândul său, poezia - mai ales cea pe care ne-am obișnuit s-o numim a «generației '80» - își făcuse încă de la început un program din întoarcerea discursului liric către realitatea imediată, privită «în față» și considerată a fi singura lui «prejudecată», ori spre cea cultural mediată, înțelegând să nu vorbească altfel despre Biblioteca decât tot ca despre un spațiu al experienței de viață și invitând, în acest sens, cărțile să dialogueze, epocile să se confrunte, printr-o asumare globală a «tradiției simultane»”, sună justificarea acestei a doua direcții din avertismentul despre care vorbeam la începutul acestor rânduri.

Dacă în Nicolae Manolescu generația '80 își găsisse criticul de direcție, păstorul, ca să zicem așa, în Ion Pop își are - dincolo de eforturile celor aflați chiar atunci pe baricadele luptei pentru afirmare ca autori și ca grup - un susținător nu numai avizat, dar și pătruns de o admirabilă simpatie. E posibil acum să se vadă, în privința comentariului asupra unora dintre optzeciștii care au devenit celebri între timp, o critică în mișcare, un fel de *work in progress* a susținerii. Mircea Cărtărescu, Ion Stratan, Marta Petreu, Romulus Bucur, Alexandru Mușina, Mariana Marin, Nichita Danilov și alții beneficiază de analize care văd adânc în text și departe în timp.

Dar despre calitatea lui Ion Pop de a pătrunde în profunzimile textului vom mai vorbi.

Am în față un volum - de debut, află - al traducătorului, eseistului, cronicarului Ion Crețu. Sunt puțin reticent în privința încadrării autorului în acea categorie a cititorilor care "au citit doar pentru a scrie" (Roland Barthes), și anume cea a criticilor. Stânjeneala asta are două cauze principale: în primul rând, Ion Crețu se ferește de interpretare, și o face cu obstinație, iar în al doilea rând, nu posedă o "scriitură" proprie. Am alergat de-a lungul celor 143 de pagini ale volumului **Viciu nepedepsit** (Editura Echim, Sighetul Marmăției, 2002) după umbra cât mai palidă a ceea ce se numește stil. Pentru că, dacă interpretarea textului lipsește, cel puțin prezentarea acestuia "apropiată" te-ar putea înscrie în rândul criticilor.

Asta m-a făcut să cred, și sper să nu mă înșel, că Ion Crețu nici nu dorește să fie critic, ci se lasă condus de un "viciu" nepedepsit se pare, care ar fi lectura făcută pentru propria plăcere. Viciu care se cere "justificat" prin nevoia de a lăsa cărțile citite să vorbească prin ele, să fie povestite, să se auto-nareze. De aceea nu sunt de acord nici cu etichetarea întreprinsă de juriul Concursului "Laurențiu Ulici", care a acordat cărții premiul pentru eseu. Nu-l văd pe Ion Crețu, după ce i-am citit cartea, în șirul (subiectiv ales aici) Huxley, Valery, y Gasset, T.S. Eliot, Eliade, Călinescu. Paginile parcurse mi-au revelat, mai curând, un "observator" al literaturii, un prezentator al cărților citite, decât un eseist. N-aș numi acest volum nici "Jurnal de lectură", dat fiind că nu predomină impresia avută de lectorul-confesor, ci doar sentimentul că cititorul a vrut să aducă în fața publicului o listă detaliată a cărților citite, care să cuprindă și amănunte abundente din viața autorilor citați, să-i pună în relație cu mișcări literare de care se apropie (nedepășind însă sfera unei mai mult sau mai puțin evidente încadrări). E un demers comparativ, care nu se lasă târât în profunzimea operei prezentate, fapt ce ar putea semnala o oarecare superficialitate. Dar, repet, caracterul descriptiv acestui volum este, cred eu, premeditat. "Viciu nepedepsit" va trece mai departe tot nepedepsit, întrucât conținutul este exploatat cu inteligență, comparațiile sunt subtile (dar neajungând să fie speculative), informația impresionând prin cantitate. Traseele cărților citite sunt urmărite cu abnegație detectivistică, iar obiectul volumului - cartea străină, cartea recent publicată - se deschide cu ușurință înaintea ochilor - deja filtrați de autor - cititorului.

"Cea mai recentă apariție editorială a lui David Lodge ar putea fi un roman: **Nice Work** (London, Secler and Warburg, 1988, 274 pag.), dacă nu cumva este o crestomație de texte critice: **Modern Criticism and Theory** (London, Longman, 1988); precizare necesară deoarece în cazul lui David Lodge este greu de spus dacă avem de-a face cu un prozator împătimit de critică sau de un critic îndrăgostit de proză"

"Trei dintre cele șapte romane publicate până în prezent de David Lodge - cu **Nice Work** opt - au fost premiate:..."

"Dacă la cele de mai sus adăugăm că are și o bogată activitate didactică - din 1960 este

CRITICUL, BUN CONDUCĂTOR DE TEXT

de BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU (B.A.S.)

profesor de literatură engleză la Universitatea din Birmingham - avem o imagine cât de cât completă a uneia dintre personalitățile de prim-plan ale literelor engleze de azi. Am insistat asupra acestor date biobibliografice întrucât, după cum vom vedea, ele se regăsesc într-o formă sau alta în genul de literatură pe care o cultivă cu precădere Lodge."

"Așa cum stă bine unei bucăți de proză modernă (Ou sont les conteurs d'antan?!) **Nice Work**, asemenea altor produse românești ale lui David Lodge, se lasă greu povestită..."

"**Nice Work** este un roman quasi rebusist, un rebus inteligent, fără doar și poate, care se citește pe orizontal (pagină după pagină) și pe vertical (strat după strat), care se "decodează" cu interes constant, chiar crescând, dar care odată decodat lasă în urmă doar aerul unui divertisment ușor facil, ceea ce este, orice s-a spune, cam puțin."

Am citat toate aceste fragmente, disperate, din "Nimic în afara textului", lectură a romanului **Nice Work**, pentru că mi se par edificatoare pentru descrierea "anatomică" a schemei unui text de Ion Crețu. Invariabil, acesta va începe prin a vorbi despre autor, succesul editorial al acestuia, premii etc., va încerca apoi să redea trama romanului (dacă este cazul), pentru a sfârși prin a da o sentință de cele mai multe ori exactă și subtilă. Nici o alunecare spre analiza profundă a textului, doar o "descripție" ce se oprește, cum spune Dante în "Convivio" la nivelele literal și analogic. Structurile moral și anagocic pe care hermeneutul trebuie să le identifice nu sunt atinse de "eseist".

Specializarea, boala secolului, care îndepărtează simplii indivizi unii de ceilalți, îi grupează în caste, grupare fără de care comunicarea lipsește total, acesta e înțelesul adânc ce mi l-a sugerat romanul lui David Lodge. Romanul se înscrie într-un mythos al iernii, prin ironia ucigătoare, sinucigașă de fapt, lucru care mie personal nu mi se pare "orice s-ar spune, cam puțin."

Calitatea principală a volumului **Viciu nepedepsit** este, cum am mai spus, bogăția informației oferite cititorului, cât și noutatea obiectului analizat: sunt discutați romancieri, esești, critici, prozatori francezi, englezi, italieni, spanioli ce au publicat, marea lor majoritate, după 1990 (sau, cel puțin cartea aleasă spre comentare este recent publicată).

Autorul urmărește fluxul literaturii momen-

tului, consultă reviste literare de prestigiu, cum ar fi „Times Literary Supplement“, abordează subiecte actuale, de pildă situarea literaturii Școlii Resentimentului în cadrul Canonului literar ("Literatura celui de-al treilea sex") legătura dintre publicitate și succesul editorial al unor autori populari ca Tom Clancy etc.

"Exegetul nu se vrea post-modern în sine, deși, adesea, se comportă ca atare. Rezultatul este paradoxul unui spirit riguros, chiar clasicizant în obstinația sa pentru exactitate, care se lasă antrenat în jerbe ludice, în tumbe euristice și în parafraze realizate din poignee. Voluptatea cu care se dedă silogismului mi îi recomandă pentru antrenamente hermeneutice complexe..."

Caracterizarea pe care Dan Silviu Boerescu o face, în stilul său deja *prea bine* cunoscut, nu-mi îngăduie decât o sumară decupare: sunt de acord cu identificarea aceluși spirit clasicizant, riguros, cu înclinația către exactitate, în schimb, "tumbe euristice", "jerbe ludice" și alte giumbușlucării pe care criticul le identifică la Ion Crețu îmi par exagerări, la fel și încadrarea volumului la categoria eseu. Rămân la părerea mea, că **Viciu nepedepsit** este o culegere de texte ce parazitează un cititor pentru a ajunge la ceilalți.

"Meta-cartea este cartea care vorbește despre carte" (R. Barthes).

Iar meta-cititorul...

gheorghe grigurcu

Cauți ceea ce deschide clipa

Cauți ceea ce deschide clipa
ca și ceea ce o închide

un spasm ce se-ndoiește de sine
un creier frivol cum o poșetă

mici flăcări puse la uscat
de Dumnezeu aidoma unor batiste

ce se petrece oare sub tavanul zilei?

un infinit caută adăpost
tot mai amărât tot mai zgribulit
tot mai mic.

Mai pur

Mai pur decât războiul celor două roze
războiul dintre două văzduhuri
în dimineața Amarului Târg
dezgustător de dulceagă

străbați mai întâi pustiul oglinzii
scârțâitor cum zăpada

apoi aștepți cumperi vinzi
apoi aștepți iarăși

temnițe calde cum sângele.

Semn de carte

Și străzile se zdrențuiesc
cum pagini de cărți iubite
răsfoite prea mult.

Poeta

Ah cât de zgomotos suspină poeta
de parcă și-ar sufla nasul
și-i curg în poală râuri de cerneală
și sunetele asurzitoare
orchestre i se-ncâlcesc

în păr cum liliicii
cu toate că-și ia măsuri de precauție:
textul tuns *à la garçon*
dar încă nespus de locvace
o cursă de șoareci într-un colț
al paginii

dar în ea e prinsă o cascadă
și poeta vorbește vorbește
ca și cum ar visa
și visează visează
ca și cum ar gesticula
aidoma unei somnambule poleită
din oficiu
de tăcerea consimțitoare a propriei
sale stele brune.

Scrie așa

Scrie așa cum și noi am scris
despre iluzii și lucruri
despre iluzii care par lucruri
despre lucruri care par iluzii

dar nimeni nu i-a spus nimeni
să se dea puțin la o parte
pentru ca lumina să intre
printre rândurile proaspăt scrise
cum printre jaluzelele ferestrei.

Rămâne

Rămâne ce rămâne de-aici?
o simplă mișcare (mâna cum o bielă)
o mică apăsare
(urechea cum un buton)
o uitare minusculă (mintea cum un ac
prin care nu izbutești să treci așa).

Cum se-adună

Cum se-adună cum se înțeleg
între ei micii ariviști
tâmplă lângă tâmplă norocoasă
aidoma unor garoafe într-un buchet
respirând aceleași litere furtunoase
aceleași pauze de-azur
pe care le respirăm și noi
căutând cu febrilitate
aceiași punct inexistent
aproape suavi.

Direcții

Direcții curente gloriei
grădini prin care se plimbă cărțile
cărți prin care se plimbă grădinile
limbaje ce debarcă pe țărmul
altor limbaje
cum colonizatori
paradisuri ce se ruinează
pentru că n-au fost părăsite la timp

dar și visuri care nu cer nimic
care nu se mișcă din loc
cu care nespus de jenați
poetii nu știu ce să facă.

Poemul

Pariu al cuvintelor
dar câștigat de nimeni
cum un Dumnezeu fără Paradis
cum un Paradis fără Dumnezeu.

DIN TIMPUL TERORII

de ALEXANDRU GEORGE

De curând, pe linia unor evocări ale epocii comuniste, asupra căreia eu țin să fac justificate distincții, am pomenit de unele cărți mult citite de cercurile în care mă învârteam sau cărora le aparțineam în momentele cele mai crunte ale Terorii care a ținut până după moartea lui Stalin. Anume *L'Amour et l'Occident*, de Denis de Rougemont, o carte pe care n-aș mai jura acum, dar care și-a avut vremea ei în societatea intelectuală românească strivită de comunism, printre tinerii ce eram noi care o descoperisem. Maestrul Pericle Martinescu a intervenit cu o precizare, cum că domnia sa citise cartea cu vreo 15 ani înainte și a și scris despre ea, fapt ce nu exclude însă descoperirea ei de către mine la începutul anilor '50, în altă ambianță culturală și politică. E vorba de un grup de tineri, dintr-o lume pe care domnia-sa nu o cunoaște, deoarece aparține cu totul altei generații; în textul apărut în „Luceafărul” a dispărut acel *nu*, adică negația, ceea ce deformează sensul celor afirmate de mine.

Dar nu pentru că am de făcut o rectificare, îndrăznesc să revin, ci pentru că vreau să dezvălui alte amănunte, esențiale însă, în explicarea unor situații, legate mai ales de o lume de care cititorul mai tânăr nu are habar și pe care nu-l pot lămuri clișeele de care e plină literatura memorialistică. Eu însumi am înfățișat unele aspecte din comunism în epoca stalinistă și de imediat după; am făcut-o nu în serie cu unele intenții „demascatoare” cu care ne-a obișnuit așa-zisa literatură de „curaj”, pe care au ilustrat-o Preda și Țoiu, Sălcudeanu și Buzura, Ivasiuc și mai știu eu cine... Una din caracteristicile trecute cu vederea de romancierii de acest tip, deși ea se putea deduce pe cale logică, este că în societatea tinerilor de atunci, aparținând deposedaților, persecutaților, arestaților, lipseau *părinții*, mai ales tații, modelele de autoritate, personajele înțelepte și atotștiutoare, care ne dirijaseră educația, ne impuseseră anumite direcții și orientări educative. Toți aceștia falimentaseră, chiar dacă erau printre noi; erau compromiși, amuțiți, înfrânți. Ofițeri, magistrați, chiar profesori, dar și funcționari mai mulți care-și pierduseră posturile aveau altă situație, chiar dacă își găsiseră o slujbă și aduceau oareșcare bani pentru bugetul familiei. (În literatură această situație a fost înfățișată de mine în multe scene din romanul *Seara târziu*, o carte care documentează asupra unui mediu, într-o anumită epocă, dar este în cel mai impresionant mod sintetizată în câteva pagini de evocare scrise târziu de Costache Olăreanu, un exemplu tipic de tânăr „cu tată absent”.) Era din partea noastră o anumită răutate, chiar dacă ne iubeam părinții și rudele mai vârstnice „căzute” din rolurile lor anterioare; de multe ori ispășeam vina părinților de a fi strâns avere, de a fi ocupat funcții publice, de a avea o funestă notorietate. Lui Costache Olăreanu i s-au anulat studiile universitare în momentul eliberării diplomei, când s-a aflat că tatăl său este deținut politic; eu am plătit toată viața în comunism vina că tatăl meu a avut o oarecare avere, el murind pe vremea când eu nu aveam decât șase ani.

Este un umor amar în tot ce mărturisesc eu, inclusiv în faptul că, ducându-mă la o rudă, am văzut peste vechea firmă de alamă de la intrare, în care se preciza că domnul în chestiune, avocat, e doctor în drept de la Paris, iar acum un bilet lipit pe deasupra anunța „Vând borș zilnic proaspăt”. Asemenea glume negre, de care e plină cartea mea, mi-au atras dezaprobarea doamnei Monica Lovinescu, ea afirmând că, în mod

ciudat, deși aparțin acelei lumi, eu nu o privesc cu simpatie. (A avut grijă să semnaleze totuși câteva pasagii „politice”, îndeajuns pentru a mă pune în conflict grav cu cenzura la viitoarele mele cărți.) Mai târziu, după Eliberare, doamna Doina Jela mi-a reproșat același lucru, în termeni mai drastici, afirmând că am făcut o operă diversionistă, prezentând o realitate tragică în culori mult prea trandafirii... Ca orice moralist, ea n-a ținut seama că maniheismul nu e adecvat situației, că pe lângă bine și rău mai există și grade intermediare, drepturi ale naturii ce se afirmă de îndată ce chingile slăbeau, și că una din principalele arme ale celor năpăstuiți a fost... șmecheria, abilitatea, provenind din superioritatea inteligenței, a talentului de a înșela pe prostul puternic și opresor, pe criminal chiar. Imaginea unei societăți covârșite de tăvălugul comunist, supusă cu totul de cnut și „acceptând” propaganda mincinoasă a celor de sus, ce nu corespunde adevărului. Lumea trăia scindată; una gândea și alta spunea, încercând să profite de toate breșele pe care le lăsa, fără să vrea, terorismul politic și ideologic.

Am mai spus aceste lucruri în numeroasele mele evocări ale vremurilor cumplite de atunci; e o realitate pe care nu o acceptă decât cu greu cei care nu au trăit-o și o deduc numai urmând linia „logicistă” a explicației istorice. Or, comunismul, între alte calamități, a fost și absurd, una din dovezi fiind aceea că a persecutat, masacrat sau decapitat elita românească, dar a avut nevoie de ea, de oamenii de cultură, de inteligențele tehnice, sau de inteligență pur și simplu. Și pe acestea le găsea mai degrabă printre „foști” decât printre activiști, fruntași în producție și tineri incuți, „ridicați” în posturi de conducere. Iar procesul adaptării acelor „foști” a dat rezultate nu doar utile pentru proiectanții noii societăți, ci și interesante din punct de vedere psihologic. Și s-a întâmplat acest lucru pentru că la noi în țară clasa burghezo-moșierească (după cum îi spuneau comuniștii) nu era una putredă, descompusă, decadentă, roasă de contradicții și de vicii, ci una de mare vigoare, formată din oameni cu origini de multe ori recent rurale, care poseda indiscutabil avantajul intelectual, al culturii și priceperii tehnice. Desființând-o în calitate de clasă, comuniștii s-au folosit de indivizii luați separat. Iar aceștia s-au adaptat cu câtă abilitate și șmecherie au avut, atunci când s-au văzut persecutați și excluși.

Fenomenul nu e deloc nou, dar în timpul Revoluției franceze, care a durat practic vorbind vreo zece ani, o mulțime de membri ai aristocrației s-au refugiat în străinătate, în Belgia, în Anglia, dar și în Imperiul austriac sau în Rusia. Cine n-a găsit un serviciu, sau azil pe la rude, s-a apucat de negustorie, de afaceri, doamnele dovedind, în nenorocire, un spirit destul de ingenios. (Și la noi va rămâne un subiect de mare perplexitate când se va dezvălui ce au „făcut” și din ce s-au întreținut atâția persecutați.) Contele de Gi-

mel fabrica țuică, domnul du Vivier vindea instrumente muzicale, cavalerul de Montmorency devenise patissier, contesa de Neuilly marșandă de articole de masă, marchizul de Romanel și contesa d'Asfeld vindeau vinuri și articole alimentare, doamna de Flahaut se făcuse modistă, prințesa de Vaudemont vindea cărți. Aproape toți nobilii francezi în Germania erau și profesori.

Un caz aparte, foarte interesant, îl constituie ilustrul Rivarol, în care s-a văzut tipul regalistului intransigent. E interesant pentru că omul își zicea „conte” (și chiar așa îi spuneau unii), dar era fiul unui cărciumar cu mai mult de o duzină de copii; el a îmbrățișat cauza adversarilor Revoluției și a părăsit la un moment dat Franța într-un exil din care nu se va mai întoarce. A trăit din expediente, din „împrumuturi” nerambursabile, din te miri ce, văzând la ceea ce era specific Vechiului Regim, anume o „pensiune”. Rătăcind încoace și încolo, onorat, dar sărac, omul nu a putut să-și depășească adevărata condiție, care era aceea a unui parazit inteligent. Adevărații nobili au procedat cu totul altfel.

La noi s-a întâmplat cam același lucru; toți posesorii de inteligență, talent, capacitate profesională au depășit primul moment, al dezastrului și s-au „descurcat” ajutându-și și familia. Eu însumi am trăit vreo zece ani din expediente, din slujbe efemere, fără legătură cu vocația mea intelectuală sau artistică. Dar am văzut mult chiar dacă nefericiții din jurul meu nu.

Să povestesc un moment semnificativ: prima mea slujbă, în construcții (marea salvare a multor „foști”) a presupus un concurs. Se dădeau probe de aritmetică (de fapt, de adunări, scăderi, înmulțiri și împărțiri) și la proba „politică” o lucrare scrisă pe teme ale zilei (atunci fiind pe tapet războiul din Coreea, pe care trebuia să-l susținem și noi românii, care nu luptam, prin lozincă „Jos mâinile de pe Coreea!”). Am efectuat cele două probe scrise vreo câteva duzini de candidați amestecați, printre care se afla și un cunoscut profesor de la Facultatea de Drept, tatăl unui amic de-al meu... În ziua următoare s-a dat rezultatul: eu eram pe acea listă, izbândisem, dar ex-profesorul de la Drept, nu. În ziua următoare, când m-am prezentat la angajare, mi-am aruncat o privire asupra gazetei de perete și... ce să vezi? Articolul de fond, semnat de inginerul examinator era teza mea la „politică”, puțin amputată ca să intre în noul cadru, cu altă întrebuintare.

Să mai adaug, pentru a arăta cum merg lucrurile de astă lume, că în lunile următoare m-am încrucișat cu profesorul de la Drept, candidatul nefericit, pe care îl angajaseră până la urmă. Dar tot acolo l-am întâlnit și pe Al. Piru angajat ca „lănțar” la o întreprindere cu sediul în aceeași clădire. Ce înseamnă asta îl las pe cititor să deducă. Și nu i-am adus-o la cunoștință cu răutate, ci doar în glumă. (Deși un om ca Piru nu merita nici măcar omagiul unei evocări ironice.)

cristian george brebenel

CANDIDAT LA SINGURĂTATE

S-a trezit brusc. Fără vise. Un sentiment nefiresc, o presimțire reprobabilă în ochii înmuiați de întunericul ce-l învelise. Ce dracu-i cu bezna asta?! mormăi, amintindu-și luminile orașului, oceanul acela de clipociri a cărui maree, acum, nu îi dizolva, ca de obicei, jaluzelele. Pipăi locul unde se găsea de obicei întrerupătorul. Nimic. Sări ars de pe canapea spre zona unde intuia ușa. Se lovi cu arcada stângă de ceva ascuțit, probabil un corp de la bibliotecă. Căutând ieșirea, mâinile crispate îmbrățișară pereții într-o disperare totală, animalică. Ocoli de câteva ori camera. Dumnezeu, am fost zidit! Disperarea puse stăpânire pe el ca un ser otrăvitor injectat în creier, în inimă, în plămâni, în brațe și picioare, în tot corpul. Când în sfârșit degetele prinseră butonul clanței, izvorât parcă din lumea terifiantă a misterelor ce nu-i putea primi lașitatea, toate luară sfârșit. Își putu restructura în minte organizarea biroului și aprinse lumina. Da, toate se aflau la locul lor. Se tolăni din nou pe canapea. Indiscutabil, un nefericit de vis, pe care-l uită imediat ce se trezește, îi dă târcoale. Vreun coșmar din acelea sinistre generate de surescitarea ultimelor săptămâni.

În prima parte a după-amiezii, sub soarele orbitor ce drapase pista cu lungi franjuri de raze, înnebunindu-i pe toți cu vibrația lor infraroșie, timpul îi trecuse pe sub nas deghizat în sărgul monotoniei și automatismului profesional. Sub pâraiele de sudoare schimbate două salopete fără să-și dea seama. Ziua turbată ce-i sufocase apa minerală în pahar, soarele nemilos ce, în concubinaj cu sticla-parbriz a turnului de comandă, îi decoloraseră cerneala înainte de a scrie, puseseră stăpânire pe nervii lui, se revoltaseră împotriva autocontrolului său de slujitor al aerului, îndrumându-i picioarele spre biroul serviciului de suplinire (unde abia reuși să mormăie că se simte rău), spre rampa elevatorului, spre treptele scârilor de serviciu, spre autoturismul înăbușit la rândul său de caniculă. Portiera frigida, încât fusese nevoit să-și protejeze degetele cu vestonul. Abia aici realizează tragedia. Aerul condiționat nu funcționează de dimineață iar el, prins în vâltoarea sarcinilor legate de trafic, pur și simplu uitase ca pământul să-l dea spre deparanare. O asemenea călătorie sub tabla înroșită de sudoarea solară nu-i una din cele mai plăcute, și, fără să vrea, resturi ale unor amintiri răcoroase îi inundară imaginația. Se gândea cu plăcere la briza ventilatorului din living, căruia îi mai lipsea doar mirosul tonic al sării marine, la pocnetul mătăsoș al cutiilor de bere scoase de la frigider, la zâmbetul Emiliei ce-i pregătește ceva răcoritor mângâind fin, ca o regină a Nordului, cuburile de gheață. Mare lucru și autosugestia asta! Dacă acum ar citi **Crăiasa zăpezii**, basmul acela draguț al lui Andersen, indubitabil s-ar mai răcori. În timp ce mașina se înșuruba în clima tropicală a șoselei aproape că visa. De câteva zile îi revenea obsedant în ființă sentimentul straniu al unei întâlniri ieșite din comun. Vibrația subtilă a motorului îi translata, de undeva din spațiu, această stare. Dar arșița chinuitoare îl proiectă iarăși în fața ventilatorului, în fața berilor reci, în fața surâsului răcoros al Emiliei. Zâmbi. "Cred că ar fi imposibil să facem dragoste dacă n-ar fi aerul condiționat, descoperirea asta providențială", gândi el cunoscând acest capriciu aproape cotidian al ei de a se iubi cât de puțin înainte de masă. "Cum vrei tu... ș-apoi mâncăm", râdea ea sărutându-l pe unul din mameloane în timp ce-și dădea firească, natural, jos bikini. Toate relele zilei păreau că se spală o dată cu orgasmul. Urma un duș și... Roțile înghițeau kilometri cu aceeași sete cu care el ar fi sorbit orice lichid rece. Când a intrat în

oraș, soarele, lunecând lent, chinuitor, ca o zeitate distructivă al cerului, coborîse sub nivelul capotei, lipsindu-l și de protecția superficială a acesteia. Atmosfera de acvariu termic pătrunsesse prin ferestrele deschise instinctiv în fața râului de umbră al clădirilor. A ocolit cele câteva străzi ce i-ar fi adus din nou o perspectivă înșorită și a intrat pe străduța lui. Ceea ce l-a surprins a fost forfota stupidă a oamenilor și mașinilor ce înotau disperați în potopul de aer fierbinte. "Pe ăștia nu-i mai oprește nimeni!?" gânguri toropit, un pic invidios. Opri motorul și coborî în umbra nucilor din curte. Aburul lor de iod încins, amețitor îl simte și acum în nări. Sufocat de vântul torid ce-i băntuia grădina, alungând umbra de sub arbori și copertine, a reușit să pătrundă în casă, lăsând mașina la discreția valurilor de căldură. Aici l-a așteptat o altă lume, ospitalieră, situată pe meridianul temperat al aerului condiționat, o lume hotărâtă în a-l recupera. A invadat casa cu toată ființa, dispersând în jurul lui căldura acumulată, ofilind florile ce populau bucătăria și vestibulul. Și-a desfăcut o cutie rece cu bere și s-a trântit pe canapeaua din camera de lucru. Emilia nu era acasă și, într-un fel, acest lucru nu i-a displicut. Chiar că, în astfel de condiții, nu avea nici un chef de chestia aia cu "ș-apoi mâncăm". A luat de pe măsuașul unul din cele trei cotidiene locale, dar n-a putut citi nici măcar zece rânduri. A deschis și a doua cutie cu bere, încă o gură de lichid rece și... Niciodată nu a adormit atât de repede. Poate datorită îmbrățișării, încă plină de căldură, a cămășii de poplin, poate datorită alcoolului. Totul a dispărut pentru el. Lumea intimă a camerei i-a vegheat funcțiile vitale, ca un incubator, ocrotindu-l de cataclismul apocaliptic al unei lumi ce se sufoca.

Da, și-a revenit integral. Poartă în memorie toată după-amiaza. Ce se întâmpla însă acum în oraș de nu era lumină? Poate a căzut linia de alimentare! îi trecu prin minte. Dar lămpile din casă funcționau normal. Trebuia să verifice dacă se comutaseră automat pe generatorul din subsol. Eh, cine știe ce-o fi! Parcă trebuie să poarte el grija celor de la administrația orașenească! I se făcu aproape brusc foame. Trupul hrănit cu atâta disperare își cerea rația de calorii. Privi ceasul. Era două și douăsprezece minute. Se gândi că nu mai are rost să o trezească pe Emilia, care, când sosise, era evident că îi ocrotise somnul, și se îndreptă în vârful picioarelor spre bucătărie. În bucătărie îl aștepta un bilețel. Emilia îl anunța că este la o familie prietenă și se întoarce pe la unsprezece. "Încarcă-te, odihnește-te că vreau să te fac praf când vin!" încheia ea. Pesemne că peste bilet trecuse cu privirea hipnotizat de arșiță. Urcă scările, deschise glasvandul și pipăi cu privirea abisul ce pusesse stăpânire pe dormitor și în care pătrundea încet, ca un gaz rar, lumina de la bucătărie. Patul era neatins. Afară, noaptea se lupta cu lumina anemică a bucătăriei. Părea că vrea să-i arunce înăuntru negura prin geamuri. Ce s-o fi întâmplat cu Emilia? De la unsprezece la două sunt trei ceasuri trecute. Apucă telefonul. La familia respectivă nu răspundea nimeni. Avu, pe moment, o idee salvatoare. Va da un telefon la ofițerul de serviciu. El îi va spune ce s-a întâmplat, fiindcă oricum nici dinspre aeroport nu se aude nimic și doar el a completat listele de trafic pentru noaptea asta. Telefonul sună în gol. Încercă și la direcție, la recepție, la distribuție, la toate serviciile aerogării. Urechile se sprijină pe anatomia isterică a telefonului care sună, sună inutil. Dă telefoane la poliție, la uzina electrică, pompierilor, salvării, primarului, prietenilor. De pretutindeni, din receptor, țâșnește același vid. Dumnezeu mare, ceva s-a întâmplat cu rețeaua de telefoane sau s-a întâmplat

ceva și mai groaznic în ținut! "Nu te lăsa cuprins de groază!", își poruncește militărește. "La toate fenomenele trebuie să existe o rezolvare", întărește echilibrat ordinul. Trage aer puternic în piept și aleargă așa cum se găsește la mașină. Afară, în această cutie opacă a nopții, aerul își mai pierduse oarecum din fierbințeală, dar încă mai conținea un iz cadaveric, înăbușitor. Liniștea pusesse stăpânire pe noapte și pe timp, mai ales pe timp. Se aruncă în mașină ca un om hăituit, făcu instinctiv cele câteva manevre necesare ieșirii din curte și țâșni în viteză pe străzile orfane ale orașului cu gândul de a parcurge cei 16 kilometri până unde locuiau prietenii lor. Peste gara pe lângă care trecea, altădată plină de călători și lumină, se lăsase aceeași ceață a singurătății. La Marc, ușile erau deschise, însă lipsa luminilor oferea bungalow-ului un caracter dezolant. Aprinse nerăbdător lămpile în toate încăperile. În living, pe măsuaș de sticlă se vedea într-adevăr urmele unor taclale. Trei cești de porțelan cu zaț și o scrumieră plină. Recunoscu Rothmans-urile preferate ale Emiliei. Da, și rujul ei pe unul din chiștoace. Sau visează, sau a înnebunit, sau ceva peste puterile omenești s-a întâmplat! Omenirea a dispărut. Pur și simplu a ieșit din combinațiile subtile ale vieții. Nu înțelegea cum el era un privilegiat. Se îndreptă spre bar unde își turnă liniștit două pahare de votcă. Mari și pline. După ce simți îmbrățișarea pe care i-o dădu lichidul incolor, coborî în curte și, urcându-se în mașină, se îndreptă spre aeroport. Măcar de l-ar prinde poliția băut volan. Încercă aparatul de radio care îi oferi stridentul fâșăit al paraziților marcând un gol metafizic în câmpul altădată atât de darnic al undelor. Parcurse mai bine de 8 kilometri când acul indicator al combustibilului se odihni pe roșu. Soarele crud apăruse. Un obiect străin, refractar. Formațiuni turbate de nori acopereau cerul. Căldura aceea sintetică devenise și mai strangulantă. Trebuia să ia o decizie: să pornească pe picioare sau să aștepte răzvrătirea naturii în mașină. Porni. Primele rafale îl izbiră ca niște respirații fierbinți ale pământului. Dar foarte repede izbucniră rafale înghetate ce proiectau microscopice cristale de gheață. Orizontul se despică prăvălind peste lume ogoarele cenușii ale cerului. Rafalele de grindină îl trântiră la pământ. Oare cerul își lua o ultimă revanșă? Șiroaiele de apă abia dacă îi mai lăsau loc să respire în aerul îmbăcșit de electricitate. Arborii loviți călătoreau pe mările de trifoii învecinate drumului. Sosiră și primele case în acest nefiresc voiaj. Pământul părea că se dezarticulează. Bătrânele lui oase tectonice sufereau chirurgia nefericită a furtunii. După câteva ceasuri, grele extrem de grele, zbuciumul naturii încetă. Norii s distilară în azurii cerului. Soarele apărui din nou, iar aerul prinsese ceva din prospețimea unei primăveri. Cu hainele sfâșiate o porni spre aeroport. Voia să știe ce se putuse întâmpla în acest regat al aerului. Era înfometat și obosit. Primele gospodării întâlnite îl ispitiră. Pătrunse în aceste sanctuare ale deznădejzii bandajate de tainful cu frunze și nămol. Mâinile îi tremurau. Oare ce-ar fi dacă ar deschide un frigider și ar gusta ceva? Pentru început apucă timid o prăjitură uscată de ceai. Apoi încă una. Puțin unt. O cană cu lapte. Dacă-i bal, bal să fie! Mâncă pe săturate. Privea fotografiile ca pe niște piese incitante, dar absurde, relicve a ceea ce fusese un zâmbet, un gest, un om. Cine putea ști dacă mai erau și alți naufragiați ai soartei?! Urcă într-o camionetă scăpată ca prin minune de zidurile prăbușite ale unei clădiri și o porni mai departe tăind de-a dreptul prin câmpurile umede. Zone întregi erau inundate. Mai puțin de patru ore și fu în incinta aeroportului. Fortăreața rezistase cu bine furtunii. Pretutindeni uniforme pe cuiere, telefoane coborâte din furcă pe birouri, cești de cafele, afișaje electronice pe care încă mai clipceau semnale de alarmă generate de lipsa personalului. Întrebarea chinuitoare rămânea "De ce?". Rămase două zile în aeroport. Încă spera că totul e un vis urât, de o acuitate senzorială și o consistență malefică nemaiîntâlnite, din care se va trezi. Va da Dumnezeu și se va trezi. Îl cuprinse o iremediabilă singurătate pe care încerca să o ucidă zburând aiurea cu un micuț avion monomotor din dotarea sectorului sportiv al aerogării. Cu ajutorul lui începe să-și diversifice supliciu. Cu harta pe bord vizitează oraș după oraș. Peste tot aceeași amortire în care se infiltrează, crescând minut cu

minut, o entropie vizibilă. Mănâncă pe apucate prin snak-uri și restaurante rămase la îndemână, sparge din curiozitate vitrine, declanșând sterilele semnale de alarmă pe care doar el le aude, violează birouri, fișete, seifuri. În câteva zile a aflat lucruri copleșitoare. Este stăpânul absolut al Pământului. Destinul, prin cine știe ce mecanism macabru, i-a dăruit această putere. Forțează mâna morții prin looping-uri nesăbuite de-a dreptul, într-o gimnastică a riscului gratuit. Constată că frica de moarte îi e extirpată. Apatia îi lăsa rare momente de regret familial. Simte cum societatea, lașă, îl părăsise. Totuși, sentimentul întâlnirii îi ciocănea conștiința mai mult ca niciodată. Acel sentiment infiltrat perfid în sufletul său încă din acele vremuri când pământul murea de oameni, când problema demografică se punea cu acuitate în emisiunile televizate. Știa că este o absurditate, îl alunga din rațiune, dar el se cuibărea din nou cu aceeași strategie a disperării în fața singurătății.

Era în a 100 zi de când lumea plecase ca un

copil neascultător de lângă el. Amurgul celei de-a 100-a zi. În timp ce zbura hipnotizat de soarele roșu al toamnei asculta Beethoven într-un mic casetofon de bord și se gândea la revelion. Ce fel de An Nou va sărbători și mai ales cum! Plana absent deasupra unor localități rurale, lăsându-se mângâiat de soare cu același patos cu care s-ar fi lăsat mângâiat de moarte. Sentimentul întâlnirii îl cutremură. Îl simți prima dată în acordurile muzicii, apoi în soarele gonit de munți, apoi în aerul carlingii, în bătăitul motorului, în el însuși. Când plecă privirea, o siluetă păru a i se arăta întinsă în iarba lungă, pieptănată de vânturi, a livezilor ce mărgineau casele. Era un om. Reveni deasupra zonei, zburând încă o dată razant, zbârlind pieptănătura simandicoasă a lanului. Acum o văzu destul de bine. Pletele lungi, castanii, bătute de briza serii se omogenizau la un moment dat cu fânețele. Într-o rochie de vară, tenul ușor măsliniu, întinsă pe un șezlong alb, având alături o măsuță rotundă, albă și ea, de pe care detaliile i le topi

viteza și vria avionului. Doamne, mai există o femeie în lumea asta a calvarului singurătății! O Evă nfericită! În fața ochilor îi apăru trupul gol, elastic, senzual al Emiliei, dinții ei albi apăruți printre zâmbetul deschis, radios; "Cum vrei tu și-apoi mîncăm". O semăna oare cu Emilia? Se năpusti în livadă de-a lungul unei liziere de pomi. Opri aparatul prin câteva piruete nesăbuit de riscante. Coborî în fugă și începu să înnoate prin iarba înaltă. Își simți picioarele grele. Spațiul și timpul refuzau să i-o dăruiască.

Căzut dintre degetele-i fme, în iarbă, un pahar alb de plastic. Nu fu în stare să scoată un strigăt măcar. În șezlong se afla o femeie frumoasă, îngerească de frumoasă, a cărei prospețime era purtată pentru totdeauna de soarele serii în misticele lăcașuri ale apusului. Ochii ei, larg deschiși, inerti, pe care se jucău găzele și fluturii nopții, abandonaseră întâlnirea

veronica a. cara

ȘTIRUL

O dată ajuns în sat, Pavel se opri la intrare, neștiind în ce parte s-o ia. La ora asta, nevastă-sa, proaspăt trezită din somn, cu siguranță avea o droaie de vise de povestit. Așa că, încă o dată, se duse la câmp. La câmp, totul rămăsese așa cum lăsase el. Probabil că dacă ar pleca definitiv de acasă, nevastă-sa ar fi cerșit pe la vecini... Nici pe unde e lotul lor de pământ nu știa.

„Asta e!” oftă Pavel, uitându-se încântat la bucata lui de pământ. Îi știa pe dinafară fiecare movilă și fiecare bolovan. Știa până și rădăcinile buruienilor cam pe unde sunt. Știa cam pe unde vor crește... Știa pe unde pământul era mai nisipos, pe unde apele, pe dedesubt, treceau mai adânc. Dac-ar fi fost să plece, de bucata aceasta de pământ i-ar fi fost cel mai dor. Și știa sigur că și bucății ăleia de pământ i-ar fi fost năpraznic de dor de el. S-ar fi uscat cu toatele din rădăcini, cele ce creșteau pe acolo. Luă un pumn de țărână și-l măcină în palmă. Simți cum căldura pământului încins îi intră prin piele până-n sânge. Închise ochii și-i adulmecă mirosul... Totdeauna mirosul de țărână, mirosul de pământ, îl duceau cu gândul la viață, la viață în cel mai fremătător și adânc înțeles al ei... “Probabil de-asta ne-groapă-n pământ după ce murim; să ne amintim continuu de viață...” gândi Pavel, trăgând puternic în piept mirosul de țărână arsă.

Rămase la câmp ore lungi. Stătu timp mult și privi cum se-mpreună cerul cu pământul, departe încolo unde se termină câmpurile oamenilor. Apoi minute în șir privi furnicile uriașe ale pământului cum se cațără pe ierburi, cum gărgărițele se urcă pe foile lungi ale porumbului, urmări iritat un știr mare și gros cum se lăfăia la soare, sugând seva unui porumb... Dacă era ceva ce ura pe lumea asta, ura știrul... Îi părea cea mai obraznică și nesuferită bucurie. Oricât l-ai fi jumulit, în două zile apărea la loc. Era ca o febră tifoidă, ba mai rău. Dintr-o sămânță creșteau treizeci, dintr-o tulpină o groază de vlăstări... Avea o tulpină groasă, scărboasă, și-o rădăcină atât de bine-nfiptă-n pământ că, oricât ai fi tras de ea, tot mai rămânea ceva acolo, din care la următoarea ploaie creștea o pădure de știr.

Pavel ura știrul și știrul îl ura pe el. Erau dușmani declarați. Dușmani de-o viață, dușmani pe față. De aceea, pe pământurile lui Pavel, știrul creștea mai puternic ca oriunde. Avea nevoie de forță și de putere pentru a i se opune.

Acum Pavel venise-mpăcat, dar cum știrul îl îndârjise din nou, intră iar în lupta aia crâncenă: el

și știrul; unde nervii fiecăruia erau iritați la maximum. Și pe știr îl enerva Pavel; îl enerva de cum îl vedea în capul rândurilor. Dacă Pavel l-ar fi lăsat în pace, știrul ar fi umplut pământurile; că tare mult îi mai plăceau știrului pământurile lui Pavel. Lupta începu. Îndârjit, Pavel se aplecă asupra tufei aceleia mari de știr și se-apucă să tragă de el cu putere. Știrul n-avea țepi, dar ardea tare la mână. Cu pielea pișcată, cu venele umflate, Pavel trăgea din răspuțeri, dar știrul parcă crescuse-n stâncă, nu-n pământ, și parcă i se stâncise și rădăcina. Reuși să-i smulgă numai câteva frunze. Din cauza caznei și a avântului căzu pe spate. Se ridică și mai îndârjit ca prima oară și căsună iar pe știr. Își scuipe în palme să-și mai ostoiască arsurile, se-apeleă cât mai spre rădăcină și-ncepu să tragă din nou. Trase cu toată puterea, se folosi și de viclenie, se-nvineți tot la față de atâta caznă, dar nu reuși decât să facă ce făcuse și prima dată: adică să-i mai rupă câteva frunze și să cadă înnebunit de-a dreptul. Își lepădă de pe el cămașa, înveli cu ea tulpina știrului și-ncepu să tragă din nou. Trase și trase până simți că o să-i pleznească inima. Era cât pe-aici să-i scape din nou mâinile, dar le ridică o secundă și prinse știrul de mai jos și trase, și trase, asudând tot, până ce se trezi cu știru-n mână și cu picioarele-n aer. Stătu puțin să-și revină după căzătură, apoi ridică știrul în soare și se uită satisfacut la el...

- Na, că ți-am venit eu de hac! își șterse Pavel nădușeala de pe frunte cu dosul mâinii.

Privi apoi spre locul unde se afla rădăcina știrului, cu speranța că pământul s-a crăpat și ea a ieșit cu totul; numai că-n locul acela pământul parcă era împietrit, iar dedesubtul crustei lui, rădăcina știrului zvâcnea de sevă și de viață. Pavel știu că victoria lui asupra știrului nu va fi niciodată una definitivă; el nu reușea decât să-i stea în cale câteva zile. Apoi lupta începea din nou. Pavel nu știa de ce, din ce motive și în ce scop, știrul era mai puternic ca el. În această viață, știrul era dușmanul lui hotărât. Parcă rostul știrului fusese să-i îndârjească lui viața...

- Pavele! Pavele! îl trezi din supărare o voce ce venea dinspre drum. Pavele, noi te-am dat cu toții dispărut, iar tu ești pe câmp, culegi știr...

- Îl culeg, dar tot degeaba, răspuse obidit Pavel. Crește la loc. Uneori cred că tot pământul este o rădăcină a știrului.

- Pavele, tu auzi ce-ți spun!? ridică vocea omul, indignat de pălăvrăgeala lui Pavel. Tot satul te caută de trei zile. Nevastă-ta te-a dat dispărut... și tu ai

grija știrului...

- Dar a cui grijă ai vrea s-o am? se-ntoarse Pavel mâniaș dintr-o dată. A morților care-mi umblă prin curte noaptea? A pisicilor, a găștelor sau a nevastă-mii care-n afară să viseze nu face nimic...? Și pe voi cine v-a pus să mă căutați!? Ce, eu vă caut pe vreunul!? Sau n-aveți ce face!?

- De, mă Pavele, că omul la nevoie se cunoaște! Am zis și noi să fim de ajutor...

- Să fiți de ajutor, cui!? țipă Pavel. Că doar nu mie!?! Nevastă-mea v-a pus pe drumuri ca s-o băgați în seamă. Și voi gata, ați și plecat să mă căutați!! Dacă plecam în Moldova ce-ați mai fi făcut!?

- Dar unde-ai fost tu, Pavele!?! nu-și pierdu omul răbdarea. Că nu te-ntreb ca să te trag de limbă, te-ntreb fiindcă ți-am purtat grija.

- Da, ce să zic! Dacă m-ați fi căutat așa cum te lauzi, m-ați fi găsit... Am fost tot timpul aici, am cules știr.

- Aici!! se miră peste poate omul. Dar te-au căutat oamenii și la câmp. Cum nu te-au văzut!?

- M-or fi căutat la câmpul altora, răspuse tot în zeflema Pavel, fără să-i pară cătuși de puțin rău că-l minte pe om, am stat tot timpul aici și-am cules știr...

- Cinci zile!?! se miră omul.

- Da, cinci zile! răspuse tăios Pavel. Ce, n-are voie omul să culegă cinci zile știr, dacă el și știrul sunt dușmani?

- Și noaptea unde-ai dormit!?

- Nicăieri, răspuse Pavel. N-am dormit. Am cules știr și noaptea.

Omul rămase o vreme fără grai.

- Cum, Pavele, îngăimă el, ai cules știr cinci zile și cinci nopți? Și ce-ai mâncat?

- Știr! răspuse Pavel fără să ezite.

- Și ce-ai băut!?

- Zeamă de știr...

Omul își făcu cruce cu amândouă mâinile, apoi întrebă:

- Și de ce n-ai cămașa pe tine?

- I-am dat-o știrului.

- Dar eu nu văd decât o tufă de știr; unde-i restul știrului!?

- L-am mâncat, răspuse fără să clipească Pavel.

- Doamne, Pavele, răspuse omul îngândurat, Hai băiete acasă să te odihnești...

vladimir streinu

Există oameni pe care Dumnezeu i-a binecuvântat cu daruri ce depășesc obișnuitul, condiția medie acceptată. A revărsat asupra unora dintre semenii noștri calități și talente ce pentru alții rămân de domeniul fan-teziei, al irealizabilului. Și le-a hărăzit un destin pe măsura însușirilor care îi singularizează. Un asemenea om a fost Vladimir Streinu, nu doar strălucit scriitor, ci personalitate complexă, puternic conturată, detașându-se fără efort dintre contemporani.

A venit pe lume în urmă cu 100 de ani, la 23 mai 1902, într-o familie veche de țărani din comuna Teiu, județul Argeș. De la ei, de la înaintași, a moștenit o frumusețe fizică și o noblețe morală care condensau trăsăturile cele mai alese, menite a da trăinicie și rezistență acestui neam. Și-a desăvârșit educația la înalte școli românești, dar și franțuzești, iar chemarea spre cultură, spre creație s-a manifestat de timpuriu. Nu înainte însă de a trăi o experiență limită: participarea ca voluntar, pentru că avea doar 16 ani, la războiul de întregire. Nu a fost gestul strident al unui adolescent, ci materializarea patriotismului profund care i-a marcat tot restul vieții. Atât în calitate de cărturar (decenii în șir a fost profesor secundar, abia

către sfârșitul vieții oferindu-i-se o catedră universitară și conducerea unei edituri), cât și de om politic (a făcut parte din Senatul României din partea țărăniștilor) și mai ales în calitate de critic literar. Aici cred că împlinirea s-a petrecut la maximum, dând strălucire mediului literar dintre cele două războaie. A contribuit cu prestanța dată de talentul literar și cultura întinsă la intrarea în eternitatea civilizației românești a celei mai splendide dintre perioadele veacului trecut. A scris atunci studii fundamentale despre congenerii săi, dar și despre clasicii din alte epoci și literaturi. Fără el nu poate fi înțeleasă cea de-a treia generație maioreșciană și nici intuiția rară a criticului care conducea reviste, cenaclu și lansa tineri autori deosebit de înzestrați. Se impunea prin frumusețe fizică, printr-o distincție princiară, prin comentariile făcute neostentativ și întotdeauna elegante în stil și profunde în conținut. Avea deopotrivă acces la lumea abstracțiunilor și la aceea a sensibilității autentice. Poet prin structură, așa cum l-a văzut E. Lovinescu, s-a dovedit a fi după umila mea părere, cel mai rafinat critic de poezie. O demonstrează nu doar **Versificația modernă**. Citea și analiza lucid, fără prejudecăți. Din acest punct de vedere, lecția lăsată

de el ar trebui să dea de gândit. La fel puterea de sinteză când s-a aplecat asupra scriitorilor despre care se părea că s-a spus totul, ori întreprinderea supremă numită **Hamlet**, nu doar tradus, ci și însoțit de un aparat critic impresionant. Din păcate, omul care posedă acest summum de calități a trebuit să suporte și mai suferințe fizice și morale. Regimul comunist nu-l putea suporta, așa că a plătit cu ani grei de detenție pentru convingerile naționale, politice și estetice.

A trecut însă peste umilințe și dureri cu înțelepciunea și forța date de Dumnezeu celor aleși. A lăsat în urmă o creație rezistentă la trecerea timpului, iar aceluia care au avut șansa să-i fie cât de cât aproape, că au întrezărit, pentru moment, perfecțiunea.

Liviu Grăsciu

Drumul Murgului

Strada aceasta o recunosc dintr-o mie
E o stradă cu nume de drum care duce
Niciunde
La stânga e cimitirul (are timp să aștepte)
La dreapta - pâinea laptele
(care se termină repede)

După freamăt ar trebui să fie un dud
în care stă o madonă cu toane
(când are chef dispăre în librării)
Uneori - la orizont apărea poetul agale
Eu făceam pașii mici -
Ca distanța dintre noi să fie mai mare
(întâlnirea să se proucă cât mai târziu)
Apropiindu-ne -
Asfaltul se dilata mă scufundam ușor
Dar zâmbetul lui mă salva și puteam să
Trec mai departe

În timp ce poetul își urma calea ducând
Umbra Euridicei în spate

cezar baltag

Azul acesta, pe 26 mai, s-au împlinit cinci ani de la trecerea în neființă a poetului Cezar Baltag. Dacă ar mai fi trăit, pe 26 iulie ar fi împlinit 63 de ani.

A locuit peste 30 de ani pe strada Drumul Murgului. O stradă cu nume pitoresc, sufo-cată de blocuri cu 10 etaje. Asemănarea între nume și stradă este aceea că ea începe ca o stradă, apoi o dă în drum, apoi o dă în gropi. Cu mai mulți ani în urmă, la o lansare de carte, Cezar Baltag afirma că strada ar trebui să se numească: Licornului. Eu cred că numele ei ar fi mai potrivit: Cezar Baltag.

Texte de
Floarea Țuțianu

În imagine,
Mircea Anghelescu, Cezar Baltag,
Floarea Țuțianu

UN FORUM UNDE ZILNIC POATE FI UN REFERENDUM

de MARIANA CRIȘ

Poeta și traducătoarea Grete Tartler a publicat spre sfârșitul anului trecut la Editura Cartea Românească un interesant eseu despre Europa. În fapt, volumul **Europa națiunilor. Europa rațiunilor** s-a născut din experiența, de peste șapte ani, a scriitoriceii în domeniul diplomației. Atât ca director al Centrului Cultural Român din Viena, cât și ca ambasador al României la Copenhaga, poeta și traducătoarea Grete Tartler a putut cunoaște în-deaproape problematica cu care se confruntă astăzi Uniunea Europeană, ca for ce unește principalele state de pe bătrânul nostru continent. Ceea ce te impresionează, în primul rând, citind această carte, este perspectiva culturală răsfrântă asupra judecării fenomenului de identitate europeană.

Europa națiunilor. Europa rațiunilor este atât un eseu ce privește cu luciditate importanțele transformării petrecute în mentalul europenilor, cât și pagini de veritabilă literatură diaristică (în secțiunea a doua a cărții). „Eseul despre Europa“, structurat în șase capitole, ne aduce în atenție câteva coordonate ale discursului european. În primul rând, astăzi, Uniunea Europeană, ca for ce reunește națiuni ce se găsesc pe continent, nu înseamnă globalizare, ci, mai degrabă, definirea identității europene. Crearea acestei identități este definită de elin și grecii care formează această Uniune Europeană, iar dacă anumite populații europene nu vor să adere la această Uniune înseamnă că elitele nu au transmis corect informația. „Crearea unei identități europene poate decurge după modelul identităților naționale sau prin metode cu totul diferite. Iar dacă populațiile nu „sunt“ încă, într-o mai mare măsură, sensul integrării, acest lucru înseamnă că deocamdată Uniunea se bazează prea mult pe o elită care nu transmite suficient informația. Nu înțeleg lumea a aflat că Uniunea Europeană înseamnă altceva decât globalizare. Că, dimpotrivă, reprezintă un forum unde poate fi exprimată, ca într-un zilnic referendum, propria convingere, aceea care dă lumii energie, forță motrice și credibilitate“ - este de părere Grete Tartler. În continuare, sunt definite simbolurile identității europene - steagul, imnul, ziua Europei - care observăm că ele coexistă cu cele naționale. În al doilea rând, dilema identității europene este limba.

Prin urmare, marele de limbi și dialecte vorbite pe bătrânul continent este o bogăție de necontestat, la nivel cultural, pe care nimeni nu vrea să o ignore. O limbă europeană - *lingua franca*, cum se arată în studiu - este departe de a se contura și, mai mult, de a fi vorbită. Atunci, cum ar putea fi creată identitatea europeană dincolo de aceste obstacole? „E nevoie de multă imaginație“ - spune autoarea. Deja s-a creat un personaj european - Căpitanul Euro -, un desen animat produs de Twelve Stars Communication (cea care a sprijinit producția Philip Morris și Heineken). Cine este acest Captain Euro? Un omuleț voios, care are două calități: este multicultural și apolitic. El susține dreptatea, pacea, este plin de bunăvoință și poliglot. Este vorba de inserarea unui nou simbol, care va fi total deosebit de celelalte existente și regăsimile în cadrul națiunilor. Alături de acest simbol, mai există și moneda unică *euro*. Aceste noi simboluri sunt agreate de tineri, pentru că astfel le crează sentimentul de europeni. Pe lângă ele, există o seamă de programe culturale, cum ar fi ERASMUS, Universități Europene sau Capitala Culturii Europene, care toate laolaltă formează simboluri vii, cu o mare valoare educațională. S-a observat că problema globalizării a dus la evidențierea diferențelor dintre națiuni și, evident, la amplificarea conștiinței naționale. Așa cum arăta Michael Salewski, citat de autoare, „pe drumul spre Europa, statele europene au găsit și calea spre sine“, la acest început de mileniu se pune tot mai

mult accentul pe democrația dialogului. „Pentru începutul noului mileniu, identitatea în Europa rămâne încă duală“ - este de părere autoarea. Dar, tot ea spune: „Trăind cu «două identități», unicitatea poate fi păstrată concomitent cu promovarea intereselor comune. Dintr-o experiență similară în lumea islamică, s-a văzut că dualismul poate fi o soluție de durată“. Concluzionând, se poate spune că identitatea europeană se formează aidoma unui joc de puzzle. Dacă Jacques Delors făcea cu ani în urmă apologia unei Europe federale, după ce a preluat președinția Comisiei Europene a renunțat la acest concept, fiind adeptul pluralismului, descentralizării, diversității. „Europa proximității“ trebuie să se bucure de transparența instituțiilor, de simplificarea tratatelor, de reorganizarea procedurilor comunitare, de o personalizare accentuată. În acest context, se prevede ca în 2004 să se recurgă la liste europene de alegeri pentru Parlamentul european și introducerea reformei în desemnarea președintelui Comisiei Europene, pe schema „Președinte/Consiliu - prim-ministru/Comisie“, acordându-se mai multă autoritate pentru înaltul Reprezentant PESC - ministru de Externe, funcție ce va fi transferată la Comisie. Ce înseamnă toate aceste schimbări? O participare democratică mai largă, o responsabilitate mai mare în ceea ce privește luarea deciziilor, o conștientizare a cetățenilor europeni că participă la deciziile Uniunii. Dintre țintele urmărite amintim securitatea alimentară, agricultura, Fondul European de Dezvoltare, extinderea unui „spațiu public european“ și a unei „societăți civile europene“, simplificarea lexicului european. Dar toate aceste ambiții nu se pot materializa deocamdată, pentru că Europa poartă amprenta destul de puternică a națiunilor ce o formează. Din acest motiv, se vorbește foarte mult de cooperare europeană, iar danezii, care la 28 septembrie 2000 au respins aderarea țării lor la Uniunea Monetară Europeană, sunt fervenți susținători ai acestui concept. Însă, după 11 septembrie 2001, se pare că acest deziderat este amenințat de „dușmanul fără chip“ care este terorismul. Grete Tartler, cu o undă de scepticism, spune spre finalul capitolului „Viitorul Europei“: „Desigur, viitorul va aparține unei Europe federalizate, care nu exclude «Europa regiunilor», a spațiilor istorice tradiționale, dar acest lucru nu se va petrece prea repede (chiar și data de 11 septembrie 2001 avertizează asupra întăririi, pe moment, a prerogativelor suveranității naționale, datorită amenințării terorismului)“. Revenind la identitatea europeană, pentru a exista ea are nevoie de o limbă. Se poate spune că, după bombardamentul informatic și importanța pe care Internetul o are în comunicare, engleza s-a impus. Însă bătrânul continent rămâne o entitate multilinguală. Mergând pe teoria diglossiei, teorie introdusă de Charles A. Ferguson, în 1972, prin care se consideră că varietățile de limbă au funcții diferite, singura soluție viabilă a UE este de a folosi limbile folosite în Parlamentul European. Deci, un alt tip de diglossie. Cu alte cuvinte, condiția de a fi european este de a cunoaște și de a vorbi mai multe limbi. Pe acest fond, problema care se ridică astăzi este de a reuși

să se salveze de la moarte graiurile, dialectele existente în Europa. Pentru această salvare este necesară o nouă disciplină de studiu: *lingvistica ecologică*. În sprijinul acestei noi discipline a avut loc, anul trecut, la Copenhaga, o conferință ce a adunat profesori de limbi străine din peninsula și la care autoarea a participat. Concluzia acestui colocviu a fost că limbile de circulație restrânsă (din care face parte, evident, și româna), precum și graiurile și dialectele trebuie studiate, conservate și respectate. Un alt concept vehiculat astăzi în Europa este *kulturation*. El a înflorit, mai întâi, în Germania și Italia, pentru a fi foarte des invocat, azi, în Austria.

Partea a doua a cărții este dedicată Vienei și națiunilor pragmatice, în special cea daneză. Viena lui Wagner, a lui Nietzsche, a lui Freud este cea care a făcut-o pe Grete Tartler să scrie un „austro-jurnal“, unde toată încărcătura culturală a orașului muzicii este pus sub judecata lucidă și bine documentată. Paginile acestui „austro-jurnal“ au o încărcătură cu totul specială, o undă de melancolie născută din cunoașterea exactă a valorilor culturale. La fel se întâmplă și cu eseu despre identitatea daneză, unde informația și recursul la spiritualitate sunt prezente. În fapt, aceste două texte refac traseul spiritual și, de ce nu, politic al diplomatului și omului de cultură care este Grete Tartler.

În finalul cărții, pentru a închide acest periplu politico-spiritual, este adus Andersen, care a scris câteva pagini foarte frumoase despre Țările Române. Întoarcerea „acasă“ este segmentul care întregeste întreg demersul despre ce înseamnă și, mai ales, ce viitor va avea Uniunea Europeană.

Europa națiunilor. Europa rațiunilor este un amestec de luciditate și sensibilitate, un demers cultural, de înțelegere a noii problematice europene. Uniunea Europeană trebuie privită ca o entitate spirituală, chiar dacă înlăuntrul ei coexistă națiuni culturale și națiuni pragmatice, chiar dacă eforturile găsirii unei identități sunt destul de dificile. Viitorul nu poate fi decât al ei!

ALICE VOINESCU

ÎN CELULA DE LA JILAVA

de Virginia ȘERBĂNESCU

Era iarna anului 1951. Iarnă grea, în plină eră stalinistă. Porțile închisorilor nu pridideau deschizându-se și închizându-se, căci dubele cu condamnați soseau mereu. Regimul adus la putere în România de pumnul zdrobitor al Tătucului de dincolo de Nistru își împlinea cu oarbă supunere planul de distrugere a elitei intelectualității românești.

Într-o celulă de la Jilava fusese înghesuit un nou lot de deținuți adus de la Securitate. Gardianul de serviciu deschisese cu zdrăgănit asurzitor zăvorul de la ușă și, conștient de panica stârnită în suflete, intrase să facă apelul celor proaspăt sosiți. Proțâp în fața pâlcului de bărbați care se îngămădiseră să-i facă loc, începuse să silabisească cu destulă trudă analfabetă numele înșirate pe lista ce-o ținea în mână. Din îmbulzeala în care fusese strivit (circa opt-zece inși pe metru pătrat în două priciuri suprapuse) în așa numita "șerpărie" - termen inventat de cei încarcerați deoarece din pricina înghesuiei nu se puteau mișca decât târându-se - fiecare răspundea cu un: Prezent! când era strigat. La sfârșit, glasul zbirului pronunță cu poticniri: "A..li..ce Voinescu!" (gândindu-se pesemne la alicele folosite la vânătoare). Desigur, fiindcă era vorba de o femeie, nu avu cine să-i răspundă. Furios, gardianul zberă:

- Mă, acela care te știi și te crezi că te cheamă A..li..ce Voinescu, răspunde, că de nu...

Amenințarea urmată de o ploaie de înjurături rămase însă fără alt ecou decât acela pricinuit de pocnetul ușii trântite și scrâșnetul zăvorului care pecetluia pentru cei rămași înăuntru începutul unui răstimp de groază al cărui sfârșit se pierdea în bezna necunoașterii.

Într-o altă aripă a închisorii Jilava - în cea destinată femeilor - într-o celulă umedă și întunecoasă, două deținute sporovăiau cu aprindere. O tânără prostituată și o țigancă mai vârstnică își povesteau una alteia episoade din meseria respectivă. Țigancă era hoată de buzunar și-i destăinuia celelalte, într-un elan de altruism și cu lux de amănunte, cum proceda fie într-un autobuz, fie într-un tramvai, când tăia cu deosebită dexteritate tehnică - căpătată prin îndelungi exerciții - buzunarul unui "client" pentru a-i subtiliza portofelul. De pe priciul alăturat cineva asculta cu încordată luare-aminte a celui obișnuit să cerceteze până în adâncurile cele mai ascunse ale spiritului toate aspectele pe care le tănuiește ființa umană. O persoană potrivit de înaltă, slabă, îmbrăcată într-o modestă rochie neagră, cu chipul brăzdat de ani și încununat de albul părului cu un nimb luminos, își oprise asupra celor două femei privirea ochilor dăruiți cu o rară putere de pătrundere în miezul sufletelor. Urmărea dialogul pitoresc punctat de un argou specific. Un zâmbet angelic aproape destins buzele ascultătoarei și o voce care vibra de o nespusă căldură le întrerupse:

- Mândițo, când vom ieși de aici și-o să ne întâlnim poate într-un tramvai, nădăjduiesc că pe mine o să mă cruți.

Palma tuciuire cu degetele tăbăcite de arsura țigărilor plesni peste gura Mândiței care se blestemă:

- Aoliu! Să mă bată Al de Sus! Să n-am parte de copilașii mei! D-apoi cum să fac eu cu matala ca cu fiștecare! Păi se poate! Că noi am fost aicea colege doară, doamnă Voinescu... Un hohot de râs plin de prospețime purifică parcă atmosfera muce-

găită și pestilențială a celei în care fuseseră aruncate, claie peste grămadă, femeile culese din cea mai decăzută pătură a societății.

"Colega" Mândiței, claustrată la un loc cu borfașele și femeile de stradă, era una dintre cele mai strălucite reprezentante ale intelectualității românești și culturii europene contemporane. Aceea care dintr-o greșală fusese trecut pe lista condamnaților recenți și căutată printre bărbați zăcea de mai bine de șase luni la Jilava, îndurând frigul și foamea; înotând în noroaiele și lapovița din curtea celularului unde făcea scurte plimbări sau îi era îngăduit să se spele la apa rece de la cișmea (fără săpun) în timp ce picioarele îi erau scufundate până la glezne în glood. Avea aproape șaptezeci de ani atunci și era de mult chinată de o necruțătoare suferință cardiacă. Regimul comunist de la București găsisese de cuviință să o încarcereze pe profesoara - adorată de studenții ei - și conferențiera care avea prea multă priză asupra unui foarte numeros public ce se îmbulzea în sălile de la Dalles, Atheneu sau de la Fundațiile Regale pentru a o asculta vrăjit de minunatul ei dar oratoric.

Trebuia să se sfârșească cu "mitul Alice Voinescu"! Să i se închidă gura! Să fie pusă în imposibilitate de a mai influența tineretul cu mentalitatea sa înalt burgheză!

Odată cu întunericul, deținuții - slăbite de puținătatea hranei și de aerul îmbăcsit din celulă - adormiseră pe scândurile goale ce le țineau loc de pat.

În liniștea nopții, trează, Alice Voinescu își depăna pentru a nu știu câta oară firul vieții încercând să descifreze sensul sorții care o aruncase acolo la vârsta când ar fi fost timpul să culegă roadele muncii ei de peste cinci decenii...

Se născuse la Turnu-Severin, la 10 februarie 1885, dintr-o familie de boieri olteni. Își petrecuse copilăria într-un mediu de autentică cultură între tatăl său - avocatul Sterie Steriadi, doctor în Drept de la Paris - și mama sa - Massinca Poenaru, nepoata lui Petrache Poenaru, cărturarul reformator al învățământului românesc (printre altele și inventatorul stiloului pe care-l denumea "condei purtător de cerneală"). Copil precoce, citind la cinci ani povești în limbile română și germană și învățând franceza la șase ani, nu a dezmințit așteptările celor care-i urmăreau cu legitimă mândrie strălucitele studii de la liceul din orașul de baștină.

Îndată după bacalaureat, dornică să aprofundeze cunoașterea omului și să-l ajute să-și aline suferințele, s-a înscris la Facultatea de Medicină. Având însă o constituție fizică foarte fragilă, dublată de o hipersensibilitate accentuată, nu a putut suporta orele de disecție și a fost nevoită să își întrerupă studiile și să renunțe la ideea de a fi medic.

Intrată la Facultatea de Litere și Filozofie din București, i-a avut dascăli pe Titu Maiorescu, Rădulescu-Motru, Coco Demetrescu, Mihail Dragomirescu, Pompiliu Eliade, Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga.

Apreciată la superlativ de toți aceștia și socotită un element de o deosebită valoare, și-a trecut licența în Filozofie cu Titu Maiorescu. În 1909 a plecat la Leipzig pentru a audia cursurile lui Johannes Volkelt și pe cele ale lui Theodor Lipps. O pasio-

nează lucrările lui Hermann Cohen. Adânc impresionată de Nietzsche și de ideile neokantiene, se duce la Paris - după un răstimp petrecut la München. În Orașul Lumină al culturii europene este studenta profesorilor Georges Dumas, André Lalande, Victor Delbos și Leon Brunschvieg. Împreună cu profesorul Lucien Levy-Bruhl, a hotărât să-și ia ca subiect pentru teza de doctorat o analiză a filozofiei lui Cohen, motiv pentru care merge să audieze cursurile acestuia din urmă în anul 1911, la Marburg am Lahn.

Alice Steriadi și-a susținut teza de Doctorat în Filozofie la Sorbona - titlul acesteia fiind *L'Interpretation de la doctrine par d'Ecole de Marburg-Etude sur l'idealisme critique*. Profesorul Victor Delbos a prezentat lucrarea la Institut de France. Levy-Bruhl o sfătuiește să facă un turmeu de conferințe în America. Teza a constituit una dintre cele dintâi interpretări pe care le-a consacrat exegeza universală filozofiei neokantianismului lui Hermann Cohen și școlii sale, și subiectul era tratat de o româncă. Tema avea s-o reia într-o conferință din iarna anului 1920 - purtând titlul: *Un nou ideal?* - ținută la București în sala Fundației Universitare, într-o perioadă în care - la vârsta de treizeci și cinci de ani - numele Alicei Voinescu (se căsătorise între timp cu avocatul Stelo Voinescu) figura pe afiș alături de cele ale lui Octav Onicescu, Mircea Djuvara și Rădulescu-Motru.

După obținerea titlului de Doctor în Filozofie "magna cum laude", i s-a propus un post de asistentă la Sorbona. Neconcepând însă să-și pună în folosință cunoștințele căpătate decât în slujba propriei țări și a idealurilor acesteia, Alice Steriadi refuză și se întoarce în România.

În paralel cu preocupările filozofice este frământată și de situația socială a femeii în lumea modernă, idee pentru care militează ani de-a rândul ca dascălă la Asociația Femeilor Creștine. În 1922 este numită profesoară de Istoria Literaturii Dramatice la catedra de la Conservatorul Regal de Muzică și Artă Dramatică din București.

De la catedra Conservatorului a crescut generații de mari actori care au făcut cinste teatrului românesc: Mihai Popescu, Emil Botta, Clody Bertola, Liviu Ciulei, Mircea Șeptilici, Dan Nasta, Dinu Ianculescu, George Carabin, Ion Omescu, Septim Sever și atâția alții i-au fost elevi.

În 1925, profesorul Paul Desjardins o invită să ia parte la dezbaterile literare care începeau să aibă loc în Franța, la Abbaye de Pontigny. Întâlnirile aveau să fie reluate anual. Participanții erau aleși dintre cele mai reprezentative personalități ale culturii europene dintre cele două războaie mondiale. În cursul acestor decade aveau să se înfiripe și apoi să se statornicească prietenii Alicei Voinescu cu André Gide, François Mauriac, Roger Martin du Gard, André Malraux, Paul Desjardins, Charles Du Bos, Paul Langevin, Jacques Rivière, Ernst Robert Curtius. Toți aceștia aveau să-i poarte până la sfârșitul vieții o sinceră admirație și o statornică afecțiune. Mărturie stă bogata sa corespondență cu ei; așa cum, încă de pe vremea studenției de la Marburg, a legat o strânsă amiciție cu filozoful german Nicolai Hartmann.

Francezii au decorat-o cu ordinul Palmes Academiques.

La Conservator predă trei ani consecutiv: un ciclu dedicat dramaturgiei clasice franceze; cel de-al doilea în întregime lui Shakespeare și al treilea tragediei antice, și ciclurile se reluau în fiecare toamnă pentru noile serii de studenți.

Din aceste permanente preocupări își va trage izvorul de inspirație pentru cele trei cărți care aveau să vadă lumina tiparului: *Montaigne, omul și opera* - în 1936; *Aspecte din Teatrul Contemporan* - în 1941 și monografia Eschil - în 1946. În 1938 a semnat - alături de Mircea Florian, N. Bagdasar, Camil

Petrescu și alții - capitolul referitor la Școala din Marburg din cel de-al treilea volum al **Istoriei Filozofiei Moderne**. Cu un an mai înainte redactase, în aceeași lucrare, alte trei capitole: **Scepticismul francez, Nicole Malebranche și Blaise Pascal**.

Volumul **Aspecte din Teatrul Contemporan** cuprinde patru părți care oglindesc patru fațete ale dramaturgiei europene de atunci, reprezentate prin: 1. Bernard Shaw, 2. Frank Wedekind, 3. Paul Claudel și 4. Luigi Pirandello.

Eschil este concretizarea nemărginitei sale admirații pentru antichitatea greacă. Alice Voinescu a fost printre cei dintâi care au confirmat un adevăr de necontestat: "Cultura atinge în dramaticele dialoguri platonice, precum atinge și în **Orestia**, și în tragedia lui Oedip, culmea spiritului său tragic. De pe această culme ea ne deschide zarea îndepărtată a oricărei culturi omenești - de aici, spiritul grecesc își revărsă lumina călăuzitoare peste veacuri."

În același timp cu activitatea pedagogică și socială Alice Voinescu își desfășura și activitatea de cronicar dramatic la "Revista Fundațiilor Regale" și pe cea de conferențiar. De la radio, de pe podiumul sălilor din București și din mai toate marile orașe din provincie, glasul cu infinite modulații și mâinile care vibrau parcă și ele subliniind cu gesturi de o rară eleganță momentele de mare tensiune, răspândeau o vrajă care încânta mințile și sufletele miilor de auditori. *Sufletul românesc în pictura lui Grigorescu, Faust, un mare neliniștit, Paul Claudel, Din psihologia înținerului de astăzi* sunt doar câteva din nenumăratele subiecte tratate. Și același farmec dăinuia și în relațiile cu studenții săi. Permanent - generație după generație - un grup dintre aceștia o așteptau în zilele de curs la ieșirea din casă pentru a o conduce până la Conservator și apoi, după ce se sfârșeau orele de curs, o însoțeau la înapoiere, constituiți în ceea ce ea numea *ma garde de coeur* pentru a se putea bucura cât mai mult de prezența sa.

Dar uraganul abătut asupra întregii țări odată cu "eliberarea" de la 23 august 1944 avea să curme această frenezie. În 1948 a fost dată afară de la catedra de la Conservator pentru a-i lua locul Marcel Breslașu; iar în 1951, aruncată abuziv în temniță, fără nici un fel de judecată. A fost anchetată de o serie de analfabeți cerându-i-se să dea socoteală de rolul pe care l-a jucat în viața culturală a țării. În cursul uneia dintre aceste anchete, turbând de furie pentru că nu înțelegea nimic din argumentările acuzației, zburat și ridicat mâna s-o palmuiască. Cu o dârzenie nebănuită în acel trup firav ajuns pe pragul senectuții, Alice Voinescu l-a apostrofat:

- Să nu îndrăznești să mă lovești căci îmi zdrobesc capul de pereții aceștia și o să mă ai pe conștiință!

Neîndoiește că nu amenințarea cu remușcările unui proces de conștiință a oprit mâna brutei, ci mai mult ca sigur, fascinanta forță spirituală a privirii care-l țintuise. Hipnotizat parcă pe loc, nu a cutezat să-și împlinescă gestul...

Un adânc oftat a punctat această trecere în revistă a atâtor episoade de viață în timp ce buzele au murmurat ruga fășnită din neclintita-i convingere creștină:

- Iartă-le lor, Doamne, că nu știu ce fac.

Și în gând reveni obsedanta întrebare: ce se va fi ales oare de toată corespondența care rămăsese în sertarele biroului de acasă? După o îndelungă strădanie își aminti cuvânt cu cuvânt conținutul a trei din cele mai scurte scrisori primite din Franța la interval de aproape două decenii...

Cuvertile Crisquetot L'esneval

Seine inferieure 27 Septembrie 1932

Iubită Doamnă și prietenă,

Pe minuscula carte poștală pe care prietenii au avut amabilitatea să mi-o trimită din Pontigny, sub textul cordial al lui Charles du Bos, nu fără emoție, am regăsit numele dvs. Am regretat cu atât mai mult de a nu fi asistat la această decadă; amintirea pe

care am păstrat-o despre convorbirile noastre, asigurarea unei simpatii adânci mărturisită din nou de gentila dvs. scrisoare m-au făcut să doresc puternic să vă revăd; ca și remușcarea afectuoasă de a nu fi răspuns la ultima dvs. scrisoare. De-ați putea, în tăcerea mea, să nu vedeți nici neglijență, nici indiferență, nici uitare! Vă scriu astăzi pentru a vă asigura de sentimentele mele fidele și de mereu foarte stăruitoarea mea simpatie.

André Gide

Cuvertile Crisquetot L'esneval

9 septembrie 1938

Iubită Doamnă prietenă,

Iată-mă foarte mișcat de încântătoarea dvs. scrisoare. Să vă știu atât de aproape și să nu știu cum să fac să vă văd... Plec din Cuvertile pe 12 pentru a mă întâlni cu Jean Schlumberger la Brassy prin "la Boisiere-Calvados". I-am făgăduit de mult această vizită, a trebuit s-o amân de mai multe ori și acum nu se mai poate. Trebuie să stau la el douăsprezece zile, foarte ocupat cu o lucrare pe care trebuie să o revăd împreună cu el. Dar iată: nu-l cunoașteți pe Schlumberger? Lisieux (unde v-am preluat cu automobilul) nu este atât de departe de Paris și ați putea veni la dejun înainte de 17, când ar trebui să plecați la Pontigny. Simt cât de puțin elegantă este această propunere care vă pune pe drumuri, când ar fi trebuit să mă deplasez eu. Poate aș putea s-o fac; dar nu pot s-o promit: timpul meu este teribil de măsurat. Dacă văd vreă posibilitate... vă voi scrie din nou imediat.

Nu vă îndoiiți de sentimentele mele foarte fidele,
André Gide

CLINIQUE DU BELVEDERE

12, Boulevard du Tzarewich, Nice

2 Iunie 1949

Iubită îndepărtată și atât de prezentă prietenă,

Scrisoarea dvs. din 14 mai m-a mișcat mai mult decât vă pot scrie. Starea sănătății mele m-a obligat să înterup orice corespondență - dar totuși vreau să mă simțiți alături de dvs. din toată inima și cu tot gândul meu. După o lună de îngrijiri foarte diligente la clinică, sper să fi putut evita (dar în ultimul moment) abcesul ficatului și intervenția chirurgicală. De ieri la Colombe d'Or, Saini Paul de Vence, Alpes Maritimes, cred că mă îndrept spre o lungă convalescență. Dar nu am puterea de a vă scrie decât puține cuvinte. Toți prietenii noștri din Franța (cei care încă sunt în viață) sunt sănătoși și nu vă uită. Vă rog să fiți incredințată că nu este un altul mai dureros atent ca foarte fidelul vostru

André Gide

- Ciudate mai sunt și meandrele aducerii aminte... de ce tocmai acestea și acum?! Și se întrebă pentru a nu știu câta oară dacă André Gide aflase de arestarea ei.

Nu avea de unde să știe și nici nu avea să i se ivească un răspuns deoarece cu puține zile înainte, acolo, în atât de îndrăgita Franța, credinciosul prieten se stinsese din viață...

Speriați la gândul că s-ar putea prăpădi în închisoare - și prezentând ca argument stringent gravitatea bolii sale de inimă - câțiva dintre oamenii de seamă ai intelectualității noastre și-au luat inima în dinți și - cu orice risc - i-au adresat un vibrant memoriu lui Petru Groza, cerându-i eliberarea Alicei Voinescu. Aceștia au fost: Mihail Jora, Camil Petrescu, Marioara Voiculescu, Victor Eftimiu și Perpessiciu. Ca urmare, detenția i s-a transformat în domiciliu obligatoriu într-un sat pierdut în străfundurile Moldovei. După o bună bucată de vreme i s-a îngăduit să revină în Capitală, unde a zăcut o vreme în casa profesorului doctor Marius Nasta, până când regimul s-a îndurat să-i "repartizeze" o cameră (cu acces la baie și bucătărie) într-un apartament locuit de o numeroasă familie, în strada C.A. Rosetti 25 și să-i aloce o pensie de mizerie. Acolo a tradus - pentru a mai câștiga ceva bani, nu atât pentru ea, cât pentru a-și ajuta surorile - pe Valerie Muzicescu și pe Marieta Sachelarie - un volum din literatura lui Heinrich von Kleist și a scris **Întâlnire cu eroii tragici**, lucrare în care Agamemnon, Oreste, Antigona, Prometeu, Cassandra, Electra sau Hamlet dialoghează între ei ori cu autoarea.

Ocolită de majoritatea din cei care fuseseră odinioară credinciosul ei public și care, acum, tremurau la gândul că a o frecvența pe Alice Voinescu i-ar putea duce pe pragurile Securității, dar iubită cu profund devotament de cei care ne constituisem în cea din urmă a sa *garde de coeur*, un grup de adevărați prieteni, ne-a părăsit în ziua de 4 iunie 1961.

O apăsătoare tăcere s-a lăsat mai mult de treisprezece ani grea ca o lespede de mormânt peste amintirea aceleia care făcuse atâta cinste culturii noastre.

Abia la sfârșitul acestei perioade, în 1974, doi dintre puținii a căror inimă mai vibra de ecoul fermecătoarei sale personalități - Paul Teodorescu și cu mine - am îndrăznit să rupem pânza uitării în care o învăluiseră proletcultismul de la Casa Scânteii și prin două conferințe omagiale (în cadrul Universității Populare care luase inițiativa unui ciclu de rememorări intitulat: "Oameni de seamă ai culturii românești") și timide articole în presă, am izbutit s-o readucem în conștiința narcotizată a societății noastre, cerând insistent celor în drept de la Consiliul Culturii și republicarea operelor sale.

Au trebuit să treacă încă alți nouă ani ca să apară - după nenumărate și chinuitoare strădanii, printre care aceea însuflețită și demnă de toată lauda a lui Marin Sorescu - la Editura Eminescu volumul de 839 de pagini intitulat **Alice Voinescu - întâlnire cu eroii din literatură și teatru** sub îngrijirea lui Dan Grigorescu. Volumul cuprinde reeditarea celor trei cărți apărute pe vremuri. Lipsește doar, din **Aspecte din Teatrul Contemporan**, capitolul consacrat integral lui Paul Claudel - "omis" fără jenă, deoarece la timpul acela Claudel era considerat "poet mistic" (element de care tovarășii se fereau ca dracul de tămâie). Sunt adăugate și **Cronicle Dramatice** și lucrarea postumă - găsită în manuscris - **Întâlnire cu eroii tragici**.

Am scris aceste rânduri acum, după ce s-au împlinit patru decenii de când a plecat dintre noi, socotind că a venit timpul și că este una dintre îndatoririle noastre de onoare aceea de a o readuce pe Alice Voinescu și opera sa atât în memoria generațiilor actuale din România, cât și în cea a Occidentului care trebuie să țină seama de una dintre cele mai marcante personalități ale culturii europene și să nu împlinim voia celor care au vrut să îngroape adevărata și prețioasă intelectualitate românească, acoperind sub zgura anonimatului numele și chipul Alicei Voinescu. Ei nu au reușit decât să-i adauge aura martirului. Noi să-i înveșnicim cu cinate numele alături de cele ale Elenei Văcărescu și Annei de Noailles împlinind astfel o cunună de nestemate a mândriei noastre naționale.

ion șerban drincea

Haitele de câini

La conferința ordonată ieri
transmisă în direct pentru hingheri
s-au vorbit până-au ieșit clăbuci
clocotitori din dragele de buci
umflate când se-mborțoșa vocala
fășnind din vocalize alandala
de-atâtea lătrături de câini
lăsați în catedrale și-n grădini
precum la indieni aleasa vacă
mugind pe străzi că-i prea săracă
din uger să îi curgă lapte
pentru copii născuți în noapte
când dracii la răscruci se-adună
hingherilor să dea arvună
să lase câinii slobozi peste străzi
urlând ritmat la marile parăzi

Cu mâna ridicată tribunul a strigat
să lase-n pace câinii cu lătrat
că altfel cade luna de pe cer
de intră omenirea în mister
și nu-i mai dă de capăt la-nțeles

când trebuie să spună ce-a ales
la summitul istoric pentru UE
că în program alvița nu e
a dispărut prin haitele de câini
lingând inele aurite de pe mâini
întinse într-un semn a neuitare
pictat de Chagall în mirare

Lume ireală

Se alungă oamenii cu gândul
când nimicul e-adunat în viață
speriați că nu le-a venit rândul
să omoare fructele-n dulceață

În uimire candelile se-aprind
răzvrătite cu închinăciuni
mirosind a smirnă se întind
vălvătăi în lacrimi de tăciuni

Trec în umbre oamenii sfioși
rușinați de jocul ce-l făcură
sub privirea stinsă de coloși
răstigniți pe semnele de zgură

Povestind o lume ireală
la festinul marilor decizii
universul arde-n pielea goală
tatuând lumina cu incizii

Și să fie totul ca la carte
răsetele plâng în calendare
dumnezeu venit-a și împarte
primăveri cu muguri de mirare

Tăcerea focului

Începutul poate-a fost zvâcnire
și-a rămas pierdut în ochi de cerc
ne-amintim căzuți într-o uimire
când aprind o lacrimă de-ncerc

Anii nu mai au pingele la pantofi
drumurile-au obosit în pași
construiam blazoane cu însemn de grofi
și pictam în soare dansuri de apași

Timpul s-a știrbit cioflăind mâncarea
corbii au albit de croncănit
peste toate s-a întins sfidarea
în tăcerea focului mocnit
țintuind în vorbe depărtarea
cu povara fierului de nit

vlăduț scutelnicu

***

Căzut în mine îmi rănesc
lăcerea.
Ce-ar fi scâncetul fătului
fără pântecul mamei sale?
O bufniță pe crucea unei turle
anunță solemn o posibilă plecare
și-un câine mușcând zăpada zilei
se pierde pe o stradă
ce duce spre niciunde.
Hai să plecăm, dar unde
hai să venim, de unde?

Ce multă fericire atunci când
fiindu-mi milă
de mine însumi gândesc
că sunt totuși
norocos că trăiesc.

poem la marginea drumului

dulce aromă a lacrimii
auzi durerea
suspînul larg răspândit
trece ușor și prin
oasele Îngerului
tu îngenunchezi lângă o

catapeteasmă de iluzii
sperând la viori și oglinzi
ori la căderea într-un
cuib cu fluturi
dar fii pregătit
nu știi când Dumnezeu
îți va șopti numele
ai răbdarea pietrei
care așteaptă
carii amurgului

asasin la sfoara nemuririi

lumea - de lut -
defilare cotidiană
orgasm banal
ochiul oglinzii
flămând te privește
de suflet de trup
tu și ea rătăciți
și buimaci în
acest spectacol de striptease

lumea - de lut - n-are a face
pui un afiș
deasupra pui un afiș:
- nu deranjați, citim presa -

și neapărat semnătura:
asasin
la sfoara nemuririi
biis!

Strigătul sferei

pe chipul din oglindă
fuioare cad
de lacrimi perfecte
stelele-n cer
cântă liniștea lunii
privighetori ucise
pătrund și ies
din vis alternativ
ca din oricare
dimineață

nu haosul
mă-ngrijorează
ci cosmosul
din el

miodrag bulatović: AMANTUL MORȚII PE URMELE LUI VLAD ȚEPEȘ (VI)

Născut sub un soare sângieru

După o legendă valahă transilvană, pe nefericita mamă, căreia nu-i știu numele, ar fi cuprins-o temerile, presimțind blestemul, când doamnele de la curte i-ar fi arătat pruncul, ridicat în mâini spre soare, care, în acea dimineață, era sângieru. Băiețelul avea, încă din prima zi, după cum spune legenda, unghii ascuțite, o nerușinată puță lunguiață între picioare, buza de sus răsfrântă și fermă, ca să nu mai vorbim de dințișori.

Personalitatea lui Țepeș este într-adevăr fascinantă, greu de ignorat, ce parcă, aievea, continuă să se desăvârșească. Fapte relatate la inițiu, scrise și răstălmăcite, în virtutea rutinei, acțiunează și azi, ca sub imperiul legendei și al oniricului... În sfârșit, să începem cronologic, cu ivirea sa pe lume și să terminăm, din păcate, cu moartea acestui personaj shakespearic. Intriga este shakespearică, la fel deznodământul, când, în manieră shakespearică, i se va reteza capul, care-i va fi dus la Țarigrad, de Bairam, într-o cinstire a lui Mahomed Cuceritorul.

După cum se știe, în anul 1430, lui Vlad Basarab Dracula i se naște al doilea fiu, Vlad, al cărui frate mai mare este Mircea, conform unor dovezi de netăgăduit. Unii istorici susțin, zic eu neîntemeiat, că Vlad Țepeș s-ar fi putut naște un an mai târziu, deci în anul 1431, odată cu poetul **Testamentelor**, François Villon. Eu admit anul 1430 ca anul nașterii personalității de care vor ține seama statele Occidentului. Îndeosebi turcii.

Aceia care vor atribui cuvântului „kazik“, țeapă în limba turcă, o semnificație mitică.

După o legendă valahă transilvană, pe nefericita mamă, căreia nu-i știu numele, ar fi cuprins-o temerile, presimțind parcă blestemul, când doamnele

de la curte i-ar fi arătat pruncul, ridicat în mâini, spre soare, care în acea dimineață era sângieru.

Vestitorul răului sau, de ce nu, vestitorul binelui

Încă din prima sa zi de viață, zice legenda, băiețelul avea unghii ascuțite, o nerușinată puță lunguiață între picioare, buza de sus răsfrântă și fermă, să nu mai vorbim de dințișori.

Mama îl ținea la pieptul său pe Mircea, pe primul prunc, care nu avea nimic ieșit din comun. Și-i arăta soarele, care-n ziua aceea se ivise din ceruri sângieru. Părea tare zbuciumată acea zi, cum nu-i era firea, auzind bătăile inimii lui Vlad. Care aduceau cu galopul cailor valahi purtându-i în șa pe viteji.

După cum am mai spus, nu i-am aflat numele mamei, dar este fiica lui Alexandru cel Bun, domnitor moldovean care a domnit între 1404 și 1431. De fapt, Moldova, pământ românesc, cunoștea o mare înflorire culturală, economică și militară. Pomenim de Moldova pentru că va avea un rol predestinat în viața politică atât de tumultuoasă a lui Vlad Țepeș.

Fericitul tată, împătimit războinic, de altfel un bărbat falnic, nu dădea crezare prezicerilor, fiind tare mândru de fiul său, atât de deosebit față de Mircea, primul său fiu. În 1431, când pruncul Țepeș abia împlinise un an, și ce uitătură nemiloasă avea, preafericitul Basarab primi de la protectorul său, Sigismund, regele Luxemburgului, Ordinul Dragonului.

Unii istorici sunt înclinați să susțină că familia Basarab și-ar fi luat numele de Dracula de la diavol.

Numai că în istorie multe fapte se explică prin aleatorii sau imaginație. În acest caz, eroul nostru se putea numi, de ce nu, Vlad Țepeș Demonul.

Familia sa se găsea în Transilvania, în localita-

tea Sighișoara. Fapt atestat în limba latină de umanistul și istoricul Nicholaus Olahus, contemporan cu evenimentele.

Mi se pare ciudat cum sunt cunoscute atâtea amănunte din fiecare etapă a vieții eroului nostru. Deci, pruncul Vlad Țepeș Dracula se va dezvolta de minune. Leagănele ajung repede înguste și scurte. Sâniile doicii sângerează. Tatăl nu se încrede în preziceri, ci, deja, în forță. Tatăl se încrede în fiu, în cel de-al doilea, pe care-l descriu acum cu o nestăpânită patimă.

În anul 1436, când eroul nostru are cinci-șase ani, Basarab Dracula, ajutat de protectorul său, Sigismund de Luxemburg, ajunge pe tronul Valahiei, drept care se va stabili aici cu familia. Dinspre sudul și estul Valahiei turcii încep să facă presiuni. Admirabilului conducător, viteazului valah, îi vine anevoie să plătească bir turcilor. Tatăl este expresia voinței poporului. Sprijinul lui Sigismund este de înțeles, nefiind singular. Tatăl, a cărui curte se mândrește cu trei feciori, este cunoscut, deopotrivă, de boieri, de regele ungur, ca și de Poartă, deci de Țarigrad.

Anul 1438 este un an de cotitură în viața familiei Basarab. Turcii sunt tot mai neobrăzați și mai nestăpâniți. Năvălind în Moldova se dedau la jafuri și crime. Siluiesc și înrobesc. Pare ciudată supușenia domnitorului valah Basarab cel Bătrân, tatăl lui Țepeș, a cărui vitejie este vestită în popor și la curțile domnești. Desigur, într-un fel vasal Porții, Basarab cel Bătrân va căuta să-și apere poporul de turci.

Tocmai de aceea sultanul Murat al II-lea îi poruncește să vină la Poartă cu fiii. Supus, tatăl va pleca la Gallipoli, unde este așteptat de Murat. Tatăl Dracula îi va lua pe cei doi fii, pe Radu cel Frumos și pe Vlad Țepeș, care pe atunci avea doisprezece ani.

Radu cel Frumos, personaj negativ în cronica noastră, cu doi ani mai mic decât Vlad Țepeș va ajunge un trădător. Nu numai atât. După legendă, Radu cel Frumos, nici bărbat, nici femeie, dar și una și alta, s-ar face vinovat de pieirea fratelui său mai mare. Dar, despre asta, mai târziu.

migrația cuvintelor

CUVINTE ÎMPRUMUTATE/ CUVINTE STRĂINE (I)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

În limba noastră, ca și în alte limbi, au circulat dintotdeauna cele două categorii de cuvinte semnalate în titlu.

„Importul“ de cuvinte reprezintă o necesitate de comunicare și expresie simțită de comunitatea care suferă influențe politice, culturale și chiar geografice - ultimele justificate prin apropierea teritorială care în mod normal generează conviețuirea limbilor. Este ușor de presupus că migrația cuvintelor a coincis cu exercitarea acestor influențe. Problema am mai abordat-o și cu alte ocazii; ceea ce vrem să subliniem acum este diferența care există, în aceeași limbă, între **cuvintele împrumutate și cuvintele străine**.

„Se împrumută de obicei cuvintele împrumutate.“ Acest adevăr enunțat de Alexandru Graur cu mult timp în urmă se verifică și astăzi pentru că realitatea materială pe care o denumesc cuvintele trece - astăzi cu și mai mare repeziune -, de la un

popor la altul. Așa se face că cel mai adesea se împrumută substantive și adjective, mai puțin verbe, care de obicei conțin un grad de abstractizare în însăși categoria gramaticală proprie.

De-a lungul timpurilor, româna a avut câteva surse de împrumut, așa se face că pe lângă cuvintele moștenite din latină - cele mai numeroase - și cuvinte autohtone - puține la număr -, există cuvinte de origine slavă, maghiară, greacă, turcă, franceză, germană și, în epoca modernă, de origine engleză. Aproape toate cuvintele de origine străină, cu excepția câtorva din limba engleză și franceză, sunt împrumuturi; excepțiile pe care le-am menționat există în limbă sub denumirea de cuvinte străine. Diferența dintre aceste două categorii de cuvinte constă în adaptarea - în cazul împrumuturilor - sau non-adaptarea - în cazul cuvintelor străine - la sistemul lingvistic al limbii noastre. De exemplu, **oraș** este un împrumut din maghiară, **város**, în

timp ce **offset** reprezintă un cuvânt străin englezesc. De ce acest tratament diferențiat din partea limbii care primește cuvintele migratoare? (De menționat că această situație există în dinamica oricărei limbi.)

Au existat perioade în care s-a împrumutat mai mult - deoarece exista ideea că bogăția cuvintelor ar asigura, conform gândirii epocii respective, condiția unui idiom perfect, după cum au fost perioade sărace în împrumuturi, perioade bântuite de atitudini puriste. Epoca modernă continuă să se servească de împrumuturi, impuse prin descoperirile științifice, prin progresul tehnologic sau prin intensificarea schimburilor comerciale. Majoritatea împrumuturilor sunt împrumuturi indirecte. Există cuvinte care ajung în română prin intermediul altei limbi, de obicei franceză sau rusă care, la rândul ei, a împrumutat aceste cuvinte dintr-o altă limbă, care și ea le-a împrumutat dintr-o alta și așa mai departe. Astfel **aligator** este în română un împrumut din franceză preluat în această limbă din spaniolul **lagarto**; **ski** și **slalom** vin tot din franceză care, la rândul ei le-a împrumutat cu ortografia specifică, din norvegiană. În realitate este foarte greu să determini limba-mamă a unui împrumut, iar aceasta se poate face cu exactitate doar în cazul împrumutului direct care are în vedere doar aspectul sincron al procesului de împrumut.

ÎN ARMATA MODERNĂ, GLONTELE NU ESTE DE CUCUTĂ

de MARIAN BARBU

Că orice poet cultivat, care știe că fondul genetic al viziunii rezidă într-o doză de prea plin epic (trăit sau imaginat), Ion Beldeanu se prezintă în arena narațiunii ca un trubadur modern și eclatant. Adică, scrie direct, răspicat, fără precauții și așteptări inutile. Fraza din textul **Glonte de cucută** (Editura Augusta, Timișoara, 2001, 200 pagini) are tăietură de geam: rece, exactă, comunicativă în cel mai înalt grad, încât tranzitivitatea ei ne apare așa de bogată, că ușor s-ar realiza un documentar despre armată. Fiindcă trebuie precizat că, deși volumul amintit conține 17 secvențe, el întrunește calificativul de roman poate numai prin două grile - a protagonistului, același în toate, și a spațiului care localizează armata.

Din acest punct de vedere, proza lui Ion Beldeanu se apropie mai mult de scrierea lui Petru Popescu, **Dulce ca mierea e glonțul patriei**. A se vedea, fie și numai din titlu, pedala apăsată patriotic de Petru Popescu (deși întreg textul nu este relevant în această direcție) și imaginea amară, distrugătoare din titlul cărții lui Beldeanu. Și-ntr-un caz și într-altul, se relatează (nu se narează!) despre viața cazonă a unui tânăr chemat să-și satisfacă stagiul militar cu termen redus, conform uzanțelor în vigoare.

Desigur că, pentru omul obișnuit (poate nu numai pentru el!), perioada... cazonă nu trezește, peste timp, decât admirație, gândindu-se câte nu se învață pe linia disciplinei, a relațiilor umane, a comportamentului, a gândirii exacte și la timp ș.a.m.d. Pentru un intelectual, armata nu-și pierde din asemenea atribute, dar acestea devin povară din clipa când comandantii - de la cel de grupă și de pluton, până la cei de eșaloane superioare - acționează robotizați, fără să diferențieze oamenii, și, deci limbajele utilizate. Or, tocmai aici se află hiba, pe care povestitorul o pune pe masa disecției ca un chirurg. Cum el, Ion Beldeanu, și-a desfășurat activitatea militară pe vremea lui "ieri", liniile de forță pentru neaveniți li s-ar părea îngroșate, ori exagerate. Iar celorlalți, când aud despre armată, le năvălește informația de tip Moș Teacă al lui Bacalbașa, până la... generalul lui G. Brăescu.

Judecând corect proza lui Beldeanu, observăm absența totală a vreunui parti-pris, ironie ori satiră. Nu, domnilor! Tot ceea ce înseamnă tribulații sau avataruri din lumea militară, și prezentate în carte, fac parte dintr-un arsenal realist, ba aș zice neorealism. Nu se face mult zgomot pentru nimic, ci, dimpotrivă, textul se învioră, luminându-se pilduitor, prin compensație, ca urcușul soarelui pe cer, de la

primele sulite aruncate în zorii dimineții, până la apusul roșu, galben, cărămiziu, cu care se pierde în nopți, dincolo de orizont.

Mai întâi, sunt descrise "aranjamentele" pentru ca tânărul învățător să nu execute armata. Eșec total. Infernul se apropie cu pași repezi și parcă se scrie un text de către Delavrancea, înainte de a-l cunoaște pe domnul Vucea.

Apoi, alte aranjamente, mai mici, pentru a rămâne în lumea lucrărilor de cancelarie. De aici, ca sanitar la infirmerie, fluxul și refluxul relațiilor cu "șefii", cu colegii de suferință. Cu aceștia din urmă, se întâmplă și se probează aceleași judecăți: cei din anul I, bobocii, trebuie să respecte necondiționat pe cei mai vechi, pe cei din anul al II-lea. Indiferent de anotimp sau împrejurare! Autorul nu metaforizează, nu stilizează, de idilizat, nici atât. Iată un text: "Aici nu contează cine ai fost, ce ai făcut, ce pregătire ai. Nu. Toți suntem o apă și-un pământ. Nici nu e bine să spui că ai fost învățător, cum e cazul meu. Omul școlit trezește o aversiune de care e bine să te protejezi."

De la viața de cazarmă - masă, cantină, instrucție, program de instruire politică, totul fiind plasat într-un "ieri" nu prea îndepărtat, până la marșurile de noapte, la tragerile din poligon, la pregătirea de luptă complexă în vederea întâmpinării și înfrângerii inamicului, toate se oglindesc într-un text alert, într-o curată și dinamică limbă română.

Relevant că autorul nu persiflează decât rareori, ca sarea-n bucate, prilej de a afla câte ceva despre ștăbi, despre pilele care-i întrețin ș.a.

Lângă extrem de picante sau vitriolante cuvinte neaoșe, prozatorul fixează unele dimensiuni ale vieții militare, prilej de a cunoaște omul și sub alte aspecte, decât cele... civile. Dacă din rândul soldaților și al gradaților exemplele sunt comune, din lumea celor care cuvântă - două personaje par bătute în cuie, fie ca indivizi croiți unidimensional, fie ca mulți alții de "ieri" care credeau că numai datorită lor funcțiile din aparatul de comandă sau de partid reușesc să aibă atâta eficiență și durabilitate. Unul este lunganul Botta, iar celălalt este Jupănu, politrucul.

Conform unor ciudățenii ale epocii, militarii în termen sau nu, mășăluiesc kilometrii întregi, încoace și încolo, pentru a se fortifica, pentru a avea rezistență. Iar pentru ca ideea lor să dea roade, militarii participau efectiv la muncile agricole din toată țara. Importante pagini despre această activitate a scris Ion Beldeanu când urmărește cu încetinitor activitatea din câmp de la cules de grâu, la cărat de saci și la înmagazinarea aurului de vară. Exce-

sul de zel al unui agronom îl aduce într-o stare tensionată pe soldatul Vasile Dumitra, care-i strigă la obraz nemernicia, ridicând și coborând tonul a revoltă necruțătoare.

Prozatorul nu se pierde în descrieri, în vokaluri stilistice ca mulți scriitori ai Bărăganului, ci, ca un Balzac al secolului al XX-lea, îi trasează repede fiziologia tânărului: "Băiat blond de prin Dobrogea, cu obraji pistruiați în jurul nasului și nasul puțin ascuțit".

Dumitra este văzut ca un leader de opinie, ca un sindicalist autentic.

Scena de grup, deoarece lângă Dumitra se adună toți ceilalți camarazi, identifică pe prozatorul de tip Duiliu Zamfirescu. Iat-o în întregime: "Anghel, tovarășul Anghel, se precipită spre trăsura cu mers mărunțel și, spumegând de furie, urcă sprinten și se pierdu în spatele valului de praf răscolit de copitele cailor. O izbucnire de urale și interjecții dintre cele mai pestrițe."

Și când se instalează iar tăcerea, îl auziră pe argeșanul Tănase vorbind ca pentru sine: "Doamne, cum nu mai sunt pe graniță! C-ți-aș mai pune la respect pe alde ăștia."

Lângă astfel de pasaje viguroase, reapare, ca licuricii la margine de pădure, iubirea pentru o fată mai de departe, ori pentru alta care vine cumva din amintiri, dar și din scrisori, ori din fugare prezențe pentru alinarea... durerii.

Nostalgice și întremătoare sunt mizele pe "ieșirile" în oraș, ori în satul natal, prilej pentru Ion Beldeanu de a face alte investigații pe cont propriu despre lumea în care trăim. La urma urmei, prozatorul Ion Beldeanu strigă despre singurătatea brutală a intelectualului titrat în strâmă și nedorita cazarma militară, dar, care, obiectiv social și politic fiind, este obligată să se integreze mobilurilor sau comandamentelor care au propulsat-o și o susțin. Găsesc într-un asemenea demers strategia prozatorului organizat, ce subiacent nu-și uită în vreun fel arhitectura propusă, oferindu-i toate detaliile.

Scriere de reconstituire epică, **Glonte de cucută** utilizează memorialul ca pe o durere provocată, apropiindu-se de reportaj, în multe ipostaze: informativ, portret, monografic (cel puțin... pentru armata populară).

Toate acestea, deoarece autorul, personajul I. B., notează de multe ori pe parcursul derulării textului că ținea un jurnal; că-l ascundea deseori în saltea, că scria pe furiș și în grabă. Cu gândul nemărturisit, dar deductibil, că scrisul lui va vedea "cândva" lumina tiparului, că atunci totul va fi dat în vileag. Un scriitor, deci, credea puternic în forța de explozie a adevărului.

Iată că, întâmplându-se așa ceva, **Glonte de cucută** fiind o netăgăduită mărturie, suntem puși să decretăm starea de asediu a prozei, deloc încifrată, venind nu din partea unui poet, ci a unui prozator de tip bodyguard. Adică sănătos, grav, cu simțul dreptății în glas și cu simțul lingvistic menit să ne amintească pas-calian de fragilitatea noastră biruitoare. Aparențele nu înșeală întotdeauna, iar glonte de cucută (băutura de măselariță la Machiavelli) poate fi un pușcoci de așa manieră alcătuit ca mai mult să sperie, decât să ucidă.

PRODUCTIVITATE, REPREZENTATIVITATE, INTERPRETATIVITATE

de CONSTANTIN CUBLEȘAN

reocupat, în cel mai înalt grad, de felul cum Mihai Eminescu este interpretat azi, dintr-o perspectivă dinamică a eminescologiei, evoluată de-a lungul deceniilor ce au trecut de la consacrarea pe care i-o impusese Titu Maiorescu încă la finele veacului al XIX-lea, Mihai Cimpoi intervine în discuțiile contradictorii re-stârnite la noi în urmă cu vreo cinci ani, fără a fi însă deschis polemic, ci adoptând o tehnică a demonstrației oarecum didactice, plină de sfătoșenie părintească, să zicem, adică situându-se pe poziția profesorului care vrea să-și aducă la ordine ucenicii, drept pentru care le explică, cu eleganță și doct, starea de fapt a lucrurilor, cu tot ce implică responsabilitatea formulării vreunei judecăți de valoare. "Dacă e prea supus operei - criticul, evident, explică Mihai Cimpoi, preluând cuvintele lui Jean Starobinski din volumul **Relația critică**, apărut la București în 1974 - el împărtășește solitudinea operei; dacă e prea independent de aceasta, înseamnă să urmeze un drum singular și solitar, iar referința critică să nu mai fie decât un pretext accidental care, riguros vorbind, să trebuiască să fie eliminat; dacă idolazează rigoarea științifică, el devine captivul numai al «faptelor» corelative metodei adoptate, și se poticnește și se înămoștește în ea. Oricare din aceste pericole se poate defini ca o pierdere a relației și ca o pierdere a diferenței." Din această perspectivă, apropierea criticului, a interpretului, de Eminescu se dovedește a fi marcată de un puternic complex al relației critice, fapt ce-l plasează pe acesta "în raport cu Eminescu", într-o ecuație specială, "demersul exegetic" devenind "o întreprindere abisală" - prin abis Mihai Cimpoi înțelege "originar atât locul foarte adânc, cât și locul prăpăstios, în care intră" (exegetic, evident) - astfel încât, trebuind a se adapta "condițiilor specifice acestei zone", se transformă "într-un animal abisal", și tocmai această adaptabilitate la adâncimile "reale și cele prăpăstioase ale creației eminesciene" constituie "problema existențială a eminescologiei".

Fixarea acestor constante ale eminescologiei, în **Eminescu și „abisurile” receptării**, din ciclul de articole și eseuri publicate în volumul de **Critice I**, îl face pe Mihai Cimpoi să teoretizeze, în continuare, exegeza eminesciană - actuală și trecută prin câteva eșantioane revelante, stabilind că Eminescu oferă posibilitatea accesării, "ca poet și personalitate intelectuală", pe trei "căi fundamentale", care ar fi productivitate - cu varianta (*auto*)productivitate, reprezentativitate și interpretativitate, ceea ce se traduce, de altfel, extrem de simplu: *Productiv* prin forțele iminente ce le posedă (...) puterea de creativitate, universul eminescian apare *reprezentativ* și nespun de *interpretativ* prin multitudinea cheilor și perspectivelor pe care le oferă."

Abordând pe rând aceste trei ipostaze, exegetul vorbește pe larg despre Eminescu în ansamblul operei sale ca despre "personalitatea axială a poeziei românești", oferind un model reprezentativ prin care se impune "actul unei recunoașteri de ordin ontologic al întregului neam", în acest sens făcând trimiteri la cazuri similare din literaturile lumii: "... englezii se recunosc în Shakespeare, germanii în Goethe, rușii în Pușkin, spaniolii în Lope de Vega, italienii în Dante, turcii în Yunuc Emre, maghiarii în Petofi, ucrainenii în Șevcenko, polonii în Mickiewicz, francezii în Hugo, kazahii în Abai, letonii în

Rainis, georgienii în Rustavelii etc". Și adaugă: "Nu e această recunoaștere a figurii de Poet național în Eminescu expresia unui complex de inferioritate al unei «culturi», cum cred azi unii denigratori ai lui. Goethe e considerat de Fritz Martini un om deplin al culturii germane; Francesco de Sanctis consideră **Divina Comedie** a lui Dante «biblie națională», academicianul Lihaciov îl consideră pe Pușkin «Tatăl nostru, al rușilor», rușii toți îl concep ca geniu național, «soare al poeziei ruse» (de ce ne repugnă sintagma «luceafăr al poeziei românești»?), Juan Chabos vorbește despre Lope de Vega ca despre o „sinteză națională". Și, pe această linie de considerare a *eminescului*, face trimitere la aprecierile unor Maiorescu, Ibrăileanu ("El a concentrat în sine vârstele omenirii și vârstele omului. Emotiv și imaginativ ca un primitiv, naiv și curios ca un copil, nou în fața universului, el a fost în același timp înarmat de cunoștințe ca un învățat și abstractor de idei, ca un metafizician. Întâlnirea unor însușiri atât de eminente este așa de rară, încât Caragiale a putut spune cu drept cuvânt că vor trece secole până ce se va mai naște un al doilea Eminescu"), Vianu, G. Călinescu, D. Caracostea (cel ce "anticipează în mod vădit faza ontologică în eminescologie"), Iorga, Perpessicius, E. Lovinescu, neuitându-i, desigur, nici pe Grama, A. Densusianu (contestatarii), nici pe cei ce forțau "marxizarea", "ceaușizarea", poetului, ajungând până la demersurile criticilor actuali (George Munteanu, Theodor Codreanu, Constantin Barbu, Tudor Nedelcea ș.a.), încheind cu o mulțumitoare concluzie: "Prin tot ce are mai valoros eminescologia românească în stabilirea celor trei dimensiuni ale personalității poetului (productivitate, reprezentativitate, interpretativitate), demonstrează că este la înălțimea modelului, depășind capcanele zonei «abisale»."

În aceeași perspectivă a reprezentativității operei eminesciene se înscrie și eseu **Întâi stătătorul**, unde Mihai Cimpoi adaugă note de subtilitate și înțelegere a modelului eminescian. "Exponent al sublimului (în creație) - precizează domnia sa - și a unicatului (în viață), el (Eminescu, n.n., Ct.C.) coboară totuși în intimitatea noastră conform unei identificări empatice pe care o simțim aprioric, o proiectăm utopic sau pe care o provocăm volițional." Aici ape-lează la autoritatea unor C. Noica, L. Blaga ("Eminescu, paradigmă a Totului românesc, a unui summum ontic, se impune ca o personalitate ce oferă o simbioză organică a modelului tradiției și modelului înnoirii revoluționare, a arhetipalității/ arheul e spiritul permanent ce migrează/ cu gândirea dichotomică/ precum cea a lui Shakespeare"), ca și la demersul basarabenilor, al bucovinenilor (Ion Buzdugan, Petru Stati, George Meniuc, Nicolai Costenco etc.) pentru

care "recuperarea lui Eminescu a însemnat, esențialmente, recuperarea românismului în integritatea și expresia lui organică, nealterată."

Discursul critic, pe această idee, se prelungește într-un alt sens, "Preot deșteptării noastre", ca într-un triptic bine gradat argumentațional, subliniind covingător faptul că pentru *înstrăinații* români din afara fruntariilor țării "ideea națională eminesciană le-a servit ca ax doctrinar, în plan cultural eminescianismul e echivalent indiscutabil cu românismul de fond."

Mai aplicat la chestiunile legate de contestarea lui Eminescu, se dovedește a fi Mihai Cimpoi în studiul intitulat **Eminescu și bolile culturii românești** unde pleacă de la ideea că "un popor sănătos este acela care are o atitudine *sănătoasă* față de propria cultură". Sub semnul acestei aforistice reflexii așază șirul detractorilor, *de la Grama la "Dilema"*, observă că, aproape fără excepție, toți acești "demolatori", utilizează un limbaj calp, schematic și abuziv, un "limbaj blasfematoriu și des-ființator" ce atestă, la o atență privire, nu numai o proastă lectură a operei eminesciene, ci de-a dreptul necunoașterea ei, și, de aici, relevant, faptul că "necunoașterea lui ca poet «național» echivalează cu necunoașterea valorii creației lui poetice", fapt ce se așază sub "semnul unui antiromânism românesc", ceea ce devine în contextul actual o boală încuibată "în lumea românească în perioada tranziției", un soi de "antiromânism aberant care se întâlnește programatic cu internaționalismul comunist", aducând toată discuția într-o acută actualitate a evenimentelor din teritoriile Moldovei de dincolo de Prut: "Nu întâmplător presa comunistă de azi de la Chișinău reproduce operativ textele antieminesciene din «Dilema» și «România literară»."

Reținut, fără a fi patetic dar și fără a fi polemic în gamă publicistică, Mihai Cimpoi își desfășoară pledoaria analitică, demonstrativă, arătând că Eminescu trebuie asumat de români ca "un mit lucrător și productiv", apropierea de această "paradigmă" neavând nimic comun cu "idolatria", pentru că, în aspectul său de fond, opera eminesciană se prezintă ca un factor exponențial al culturii noastre și "axul ei este ideea națională și universalismul". Poziția lui Mihai Cimpoi trebuie să ne facă a lua aminte tocmai la pericolul uzurpării dinăuntru a pilonilor ființei noastre naționale, de acolo de unde scrie el, chestiunea aceasta fiind nu doar una de dispută literară, ci de tranșare dramatică a însăși existenței ființiale a unui popor. Nu sunt, din păcate, cuvinte de paradă, sforăitoare, cât cuvinte la care ne obligă să apelăm însăși realitatea mizerabilă pe care actualitatea istorică a clipei de azi pare a o *hărăzi* românilor.

UN TÂNĂR CARE NU ȘI-A PIERDUT SPERANȚA

de MARIA LAIU

În anii din urmă, numărul absolvenților facultăților de actorie crește continuu. Teatrele bucureștene sunt deja suprasaturate, iar către cele din țară, foarte puțini se îndură să se îndrepte. "Nu sunt condiții decente!" spun ei cel mai adesea. Prin asta înțelegând: salarii mici, lipsa spațiilor de cazare, depărtarea de Capitală (unde, din cauza unei centralizări excesive, se petrec toate marile evenimente culturale), lipsa unor regizori importanți etc.

În acest context, mulți tineri se pierd înainte de a fi aflat dacă sunt cu adevărat pregătiți pentru profesia de actor.

Am întâlnit, mai deunăzi, un asemenea *candidat la ratare*. A absolvit, de curând, secția de Actorie a Universității Ecologice, la clasa prof. univ. Constantin Codrescu. Mi-a declarat cu tristețe: „Am simțit că dincolo de școală se ridică un zid îngrozitor. Pentru că am făcut o școală particulară, pentru că teatrele erau deja pline, pentru că nu prea știam ce trebuie să fac ca să răzbesc“.

Totuși, ADRIAN CIGLENEAN nu s-a dat bătut. După ce s-a aruncat în casting-uri de tot felul, făcând figurație, voci pentru desene animate... ca să poată supraviețui, a mers mai departe, căutând să obțină o bursă. „Să văd și eu cum sunt lucrurile prin alte părți. Am auzit de o școală de vară ținută anual în Olanda (Moving Academy for Performing Arts - MAPA) și am făcut totul să ajung acolo. Dar până la asta am ajuns la Berlin, la o școală de două săptămâni, numită *coaching workshop*.“ Ce

înseamnă asta pe românește? Că, într-un grup de patru sau mai mulți oameni, va fi întotdeauna nevoie de un coordonator pregătit să facă față problemelor ce se ivesc în procesul creației teatrale. Rolul *coach*-ului este acela de a aduna energiile membrilor grupului într-o viziune scenică omogenă.

Adrian Ciglenean povestește despre această experiență cu atâta pasiune, este atât de încrezător în viitorul său după o astfel de încercare, încât simt nevoia să scriu despre asta. O întâmplare de acest fel poate constitui, în definitiv, punctul de pornire al oricărui tânăr, derutat de hățișurile unei profesii prea puțin palpabile și care, în mare măsură, depinde de șansă.

„Ideea școlii pe care am urmat-o este aceea de a-i ajuta pe tinerii din Est să-și dezvolte un proiect personal. De aceea nu se limitează la actorie. Poate participa orice artist: scenograf, regizor, dansator. Ți se oferă logistica, dar și posibilitatea unui antrenament serios. Programul este atât de bine întocmit, încât nu lasă loc de interpretări. Totul devine important - de la spălătul rufelor și aranjarea mesei până la crearea unui spectacol cu toate compartimentele sale.“ (Adrian Ciglenean)

Îl întreb: „Concret, cum ai ajuns tu acolo?“ „Am auzit de acest proiect. Știam că Iulian Băltășescu (Compania Toaca) cunoaște mai bine lucrurile. M-a ajutat, spunându-mi cum să intru în legătură cu ei. Am făcut o scrisoare de prezentare, am trimis un *curriculum vitae*, fotografii și... gata!“ De

fapt, nu era chiar gata. Școala plătea totul, mai puțin drumul, vizele și asigurările de sănătate. Or, pentru un român, asta înseamna mult, uneori prea mult. Dar Adrian Ciglenean nu și-a pierdut speranța. A intrat adânc în presupusul sistem al sponsorizării și a constatat, pe propria lui piele, că, de fapt nu prea există. Legea sponsorizării este atât de ineficientă, încât prea puțini patroni sunt interesați de ea. La capătul puterilor, Adrian Ciglenean a găsit totuși un om generos, pe EUGEN PĂTURAN (MERLONI ELECTRONICE S.A.), care i-a dat banii necesari pentru biletul de avion. Pur și simplu. Și a plecat. Următorii doi cursuri. Primul, legat de comunicare: cum să construiești o echipă, cum să rezolvi un conflict ivit pe parcurs, cum să devii leader? Celălalt se preocupă de problemele interioare ale artistului; pornind de la ideea creării unui spectacol, alegerea unui proiect, încercarea de a-l face coerent, depășirea crizelor. Descoperirea copilului din tine pe care să-l pui în relație cu adultul. Se pornește de la individ spre general, niciodată invers. Asta îți dă încredere în tine, făcându-te să te simți important. Adrian Ciglenean a venit după o inițiere scurtă în tainele creației mai încrezător în sine. Crede că poate să-și modeleze singur destinul. Crede în viabilitatea unui proiect teatral făcut cu prieteni și din dragoste.

cinema

O PARTE A EUROPEI ȘI FILMELE EI

de ELENA DULGHERU

Abia încheiatul Festival de Film European a fost, per ansamblu, un eveniment reușit. Chiar dacă promovarea lui mediatică s-a desfășurat într-o coloratură politizată, peliculele au izbutit să impună, în repetate rânduri, mai mult decât falfăitul steagurilor. Festivalul a atins ceea ce, din punct de vedere cinematografic, și-a propus: să redea acea "unitate în diversitate", care se dorește a fi atributul specific al Europei contemporane (mai precis, al aceluși fragment, alcătuit din țări membre și aspirante la Uniune), chiar dacă "unitatea" s-ar putea numi, pe alocuri, monotonie sau ar reuni trăsături comune nu întotdeauna fericite, iar "diversitatea" (uneori, doar de suprafață) este aceea pe care, din punct de vedere al geografiei culturale, o cunoaștem. Tabloul civilizației europene obținut astfel, după proiecția celor douăzeci și nouă de filme este, într-adevăr, variat și, adesea, autentic. Sub acest aspect, creațiile prezentate s-ar putea împărți în două categorii: unele, sincere și ingenue, având un "ce de-acolo" (etnic și auctorial), aparținând realmente unei culturi și sensibilități concrete (ca *Cele patru anotimpuri ale legii*, *Sătucul*, etc.), altele (din fericire, mai puține), mai nesigure, clișeistice, venite, parcă, "de nicăieri" (ca *Berlinul e în Germania*, evasitautologic nu doar în titlu).

Filmul de deschidere (*Iris*, r. Richard Eyre),

anunțat de aproape jumătate de an în România, a stârnit opinii diverse, corespunzătoare unei creații artisticește-corecte, cuminți, tributare unei biografii subiectiv-cosmetizate, semnate de John Bayley, soțul scriitoarei Iris Murdoch. Atu-urile peliculei sunt, mai ales, de ordin moral: o dramă consumată între bătrâni, cuprinsă în dipolul suferință-răbdare, lăsată să respire în toate micile amănunte ale vieții și funcționând, în mare măsură, grație prestației actoricești a interpretei principale, Kate Winslet, care a și fost recompensată cu numeroase premii. Tot de ordin moral (*It could happen to you!*) sunt și reticențele ce apar în judecarea mai critică a tramei, căci trauma aflată la baza poveștii, misterioasa și neiertătoare maladiie Alzheimer, căreia îi cade victimă scriitoarea britanică, este un flagel real al lumii civilizate care, dincolo de dialectica ușor simplistă a narațiunii, nu poate lăsa spectatorii indiferenți. Așa că reținerea cu care sunt tratate experiențele erotice din tinerețea universitară a protagonistei, consumate în numele unei filosofii a iraționalului și a libidoului, dar esențiale pentru conturarea profilului ei psihologic și scriitoricesc ar fi scuzată, în ochii scenariștilor (Richard Eyre și Charles Wood), tocmai de ulterioara suferință "nedreaptă și ilogică" la care o condamnă destinul ori, poate, și de statutul de romancieră națională, care nu se dorește a fi

alterat. Pudoarea este, în principiu, un lucru pozitiv într-un cinematograful (mondial) care, în domeniul investigării instinctualității, nu cunoaște oprel (translatate, automat, pe verticală, în zona investigării spiritualului). Și totuși, "nedreaptă și ilogică" este și condamnarea spectatorului (nelicențiat în literatura britanică) în a nu înțelege motivele succesului răsunător al romanelor lui Iris Murdoch, nici esența lor (reprezentând, de fapt, un portret interior al autoarei) și nici determinismele fluide ale marii iubiri de-o viață, obligat să-l creadă pe cuvânt pe blajinul consort veșnic îndrăgostit, care repetă într-una că "romanele sunt foarte bune", iar personalitatea lui Iris, "copleșitoare". Lăsând în seama actriței principale construirea portretului scriitoarei adulte și încă sănătoase psihic (de fapt, cel mai complex), Richard Eyre se rezumă în a vizualiza "capetele" firului vieții ei creative (*jote de vivre*-ul exploziv al tinereții și *mal-de vivre*-ul senectuții damnate), jucându-se inspirat și plastic cu flashback-urile, pe care le îmbină într-o țesătură strânsă de timpuri comunicanți, dar din a căror întrepătrundere nu reies motivațiile creative ale autoarei. Finalmente, rezultă o pledoarie emoționantă pentru iubirea de cuplu, răbdătoare și compasivă, prin asumarea (chiar și unilaterală a) suferinței apropielului până la și dincolo de moarte, ai cărei actanți ar fi putut fi, la fel de convingător, și doi anonimi, străini de istoria literară a Angliei. Această pledoarie, condusă cu măiestrie și căldură, a fost cea care i-a câștigat filmului un palmares impresionant.

ESTETICI ȘI EXPERIMENTE

de CORINA BURĂ

Aurel Stroe este o personalitate de primă clasă a componisticii românești - fenomen ce s-a încheiat pe parcursul unui veac, recuperând întârzierea față de tradiția occidentală, asimilând creator bogata ofertă a artei moderne adâncită într-o condiție expresionistă, aducând o contribuție substanțială și originală în orientările și preocupările contemporane.

De numele lui Aurel Stroe se leagă, în componistica actuală, o serie de concepte, estetici și experimente inedite. În categoria muzicilor formale, sistemul de generare a „claselor de compoziție” reprezintă o construcție logică, bazată pe un limbaj matematic formalizat, ce asigură o maximă rigoare. Amintim clasa de compoziții „Canto” (unde se face simțită prezența folclorului tratat morfogenetic), ce atinge și perimetrul orientării către muzica arhetipală, clasa „Laudes”, caz reprezentativ de muzică non-evolutivă.

Experiența antitetică - cea a muzicilor morfogenetice - folosește în elaborarea sistemului de analiză și compunere a corpului sonor unele idei ale lui René Thom (teoria dinamică a morfogeneticii, numită de matematicianul englez Christopher Zeeman „Catastrophe Theory”) și Ilya Prigogine (termodinamica și teoria structurilor disipative). Deja bine cunoscutele lucrări precum **Orestia I - Agamemnon**, **Orestia II - Coeforele** (în care structura de bază, aparținând muzicii spectrale, se alterează treptat, trecându-se într-un alt sistem de acordaj, se constituie într-un simbol al stării umane, care se distanțează continuu de modelul ei natural, originar), piesa **În vis desfăceam timpurile**

(o meditație asupra timpului, prilejuită de contactul autorului cu ideile lui Gaston Bachelard), **10 piese pastorale** pentru clavicord și orgă electronică, operele **L'enfant et le diable**, **Das Weltkonzert** (unde se lucrează cu tronsoane minimale), **Muzică de concert pentru pian, percuție și alămuri** (cu monos structură fonică ce evoluează doar într-un singur parametru - cel al intensității) sunt doar exemple cu ajutorul cărora se poate schița imaginea acestui atât de special compozitor.

Aleatorismul se face prezent în opera lui Aurel Stroe printr-un alt concept, acela de „cutie neagră”, la care se pot determina doar intrările și ieșirile, dar nu neapărat și mecanismul prin care intrarea se transformă în mod logic în cutare sau cutare terminal: **Prairie, Priere** - concert pentru saxofon *in absentia*, **Ciaccona con Alcune Licenze**...

Inflexiuni metastilistice sunt practicate de autor, în afara unor lucrări deja amintite și în **Bach-Sound Introspections**, **Mozart-Sound Introspections**, **Capricci e Ragas**, ce experimentează forma de „palimpsest” (în unele cazuri) pentru sugestia unei multiplicități a structurilor temporale astfel definite, compoziție cu mai multe paradigme.

Problematica muzicii lui Aurel Stroe constă în „găsirea de punți între entitățile incomensurabile care coexistă, prin înălțarea atitudinii componistice într-un plan superior, la nivelul metalimbajului, către obținerea universalității aflate dincolo de barierele stilistice” după cum remarcă muzicologa Irinel Anghel.

De mai bine de 40 de ani, notorietatea lui Aurel Stroe a depășit cu mult granițele Româ-

aurel stroe

niei. Numeroase audiții și mai ales prime-audiții ale inspiratelor sale lucrări au avut loc la Festivalurile de la Royan, Darmstadt, Varșovia, Zagreb, Berlin, iar altele la Copenhaga, Berlin, Brno, Kassel, Budapesta, Viena, Paris etc. - multe fiind accesibile iubitorilor genului pe CD.

Activitatea universitară, în calitate de profesor de compoziție, s-a desfășurat și în Germania, Franța și Statele Unite. Numeroase premii, printre care și cel al Academiei Române, premii internaționale și, în sfârșit, valorosul premiu „Herder”, ce i s-a decernat în acest an, nu fac decât să încununeze prestigioasa carieră a autorului operei, scrisă între 1965-1969, **C'a n'aura pas le Prix Nobel**...

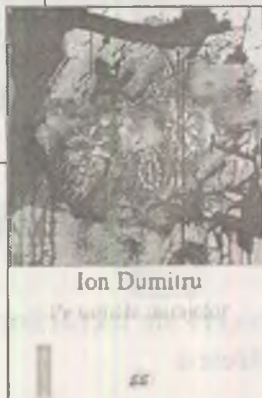
Cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani, stagiunea de concerte RTV a programat lucrarea **Préludes liriques**.

biblioteca noastră

BOGDAN MIRAL DASCALU

MINUNATA
VIAȚĂ DE CĂINE
A LUI ADAM

MEDELIA P.
2008

Ion Dumitru

HORIA GÂRBEA

Cine l-a uels
pe Marx?

NOUVEAU

HORIA GÂRBEA
Cine l-a uels
pe Marx?

NOUVEAU

Teste pentru teotru

Dan Bucumeanu

Dosoftei poetul

O hermeneutică a "Psaltirii în versuri"

EDITURA ALBATROS

Libertăți,
bunfici

BUFNICI

ISTODOR CHIRIAC

ULTIMUL REFUGIU

EDITURA ALBATROS

velimir hlebnikov

Îmi zic că lumea

Din desagă
Pe dușumea se-mprăstie boarfele. Îmi zic
Că lumea nu-i decât
Un zâmbet strâmb,
Cald încă pe
Buzele spânzuratului.

Te-am sorbit ca pe-un pahar plin-ochi

Mângâierile sânilor
În poloagele fâneței.
Și tu, toată, o dogoritoare respirație
De vipie secetoasă.
Iar cozile tale
Mă strâng, mă ard a tânguire
Precum un jgheab strâmt,
Precum o ne-mplinire.
Tu însuși ești șerpește-nfășurată
În arama cozilor tale.
Mă strâng, mă ard vițele lor arămii.
Iar privirea ți-i o casă strâmtă-n care
Două mame vitrege și-o torcătoare
Mânuiesc a supărare fusul.
Și te-am sorbit ca pe un pahar plin-ochi, când
Cu albăstrimea ochilor priveai
În zarea ferecată.
Între timp pini prinseră a-și presăra peste un gong
sonor
Puzderia ácelor de cetini
Înguste precum ochii mijiți ai bătrânelor.
Mă strâng, mă ard cozile-ți de-aramă.

Ca Cezar, sobru, în sângerie togă

Un negru rac pe o tipsie albă
Culege spice de seară-albastră!
Pornim iar vorba de una, de alta,
De boema lor, de minciuna noastră.
Apoi bate un ins hirsut la ușă:
„Ce zici, mori chiar acum sau amânăm?!“
Ca Cezar, sobru,-n sângerie togă

Te-afundă resemnat: „Fie, plecăm...“
Adio, deci, iubitul meu! Iar dacă
Te vor găsi-n tărâmu-nnegurat,
Tu să le spui, lăsându-te-n fotoliu:
„Repet: nu-mi place să fiu deranjat“.

Fonograma primăverii

Veo-veia - copac verde,
Nijeoti - trunchi smolit,
Mam-eami - ăsta-i cerul,
Puci și ciapi - pitulice,
Suflul cifrelor, profetic,
Stă columnă între arbori.

Privești în Daghestan

Acolo unde se respiră
Herghelii de turnuri albe,
Țigani stelelor-noian
Și-au înțărșat umilul
Bivuac. Nomade stele
Au căzut în Daghestan
Și-a oploșit plaiul muntean
Șătrimea tristelor colinduri,
Țuguiatele-adăposturi.
Și-a focului spirite lungi
Trebăluiesc trebuitoare
Ca niște slugi.

Număr ilustrat cu reproduceri ale lucrărilor lui
Ion Mândrescu

IRIS - FILM ȘI REALITATE

de ION CREȚU

Gala filmului european s-a deschis la București, la începutul lunii mai, cu un splendid film biografic dedicat unuia dintre scriitorii majori ai secolului trecut: Iris Murdoch. Pelicula intitulată simplu *Iris* - se bazează pe două cărți biografice scrise de John Bailey: *Elegie pentru Iris* (1998) și *Iris, un jurnal* (1999). Critic literar, profesor de literatură, soț și fidel tovarăș de viață, Bailey a stat alături scriitoarei, cu un devotament admirabil, vreme de aproape o jumătate de secol. El a lăsat mărturie extrem de prețioase pentru înțelegerea vieții și operei autoarei romanului *Marea, Marea*. În ultima parte a vieții, Iris Murdoch a suferit de o boală necruțătoare, și relativ rară, Alzheimer. Potrivit unor date culese de pe un site dedicat acestei teribile boli a creierului, maladia, cu caracter ireversibil, duce la pierderea funcțiilor mentale și fizice. Se precizează, de asemenea, că nu este vorba despre o fatalitate care ar lovi, în mod firesc, pe oricine atinge vârsta senectuții. Boala afectează 5-6% dintre adulții în vârstă. Ea este, totuși, o boală a celor trecuți de 65 de ani, de regulă - bărbați și femei, deopotrivă. Cauza bolii este necunoscută. Există, totuși, mai multe teorii, cinci la număr, care au contribuit la o mai bună cunoaștere a maladiei, deși nici una dintre ele nu este pe deplin convingătoare și nici suficientă. Acestea pornesc de la o bază chimică, genetică, imuno-deficitară, virală, vasculară. Printre semnele și simptomele bolii, simptome și semne asupra cărora s-a insistat copios în film, s-ar putea menționa: probleme de memorie, incapacitate de a performa sarcini de viață elementare, dificultăți de a înțelege lucruri foarte simple, dezorientare, probleme de vorbire, atitudine antisocială, modificări de personalitate, vagabondaj, vestimentație inadecvată, indiferență față de propria persoană etc. Se recomandă internarea, pentru protecție. Nu vom insista asupra aspectului morbid al sfârșitului lui Iris Murdoch. Considerăm că aceste câteva date vor contribui la o mai bună înțelegere a ultimei perioade

din viața unui mare scriitor; inclusiv ironia crudă de a vedea cum boala îi atinge chiar centrul vital al activității creatoare: memoria, expresia literală și gândirea, în ultimă instanță. Iris Murdoch este și o *Dubliner* ș.a. Nu știu suficient de bine ce înseamnă asta, pentru a glosa convingător pe aceasta temă, dar, cu siguranță, trebuie să însemne ceva mai mult decât, pur și simplu, să te fi născut în Irlanda. Poate că asocierea cu alți *Dubliners* - Bernard Shaw, Oscar Wilde, Joyce și altor câtorva nume de referință în istoria literaturii engleze și să contribuie la lămurirea unui destul de cețos concept, concept, firește, mai degrabă literar decât geografic. Murdoch a fost o scriitoare foarte prolifică, dovadă cele 26 de romane publicate în 40 de ani de activitate literară. Ultimul roman, se pare, a fost terminat în atmosfera tulbură provocată de boala care se instalase deja. Așa cum am spus, a declarat Iris Murdoch, nu cred că artistul, qua artist are vreo datorie față de societate. Un cetățean, da, are o datorie față de societate, iar un scriitor poate simți, uneori, că trebuie să scrie articole de ziar convingătoare, sau pamflete, dar asta ar fi o activitate total diferită. Datoria artistului este față de artă, față de adevăr, exprimat într-un mod specific, datoria, ca scriitor, de a produce o operă literară de cea mai bună calitate și el trebuie să descopere cum este posibilă asemenea performanță. Iris Murdoch s-a născut, cum spuneam, la Dublin. Mama ei, fosta Irene Alice Richardson, de origine irlandeză, a primit educație muzicală, de cântăreață de operă. Tatăl, Willis Hughes Murdoch, funcționar de stat, s-a distins ca ofițer de cavalerie în primul război mondial. Când Iris era mică, familia ei s-a mutat la Londra, unde viitoarea romancieră a crescut în cartierele Hammersmith și Chiswich și a urmat cursuri de studii clasice, istorie veche și filosofie la Somerville College, Oxford. Interesant de notat că, în timpul celui de-al doilea război mondial, Iris Murdoch a fost membră activă a partidului comunist, ase-

menea altor intelectuali britanici, și că, asemenea altor intelectuali, a fost dezamăgită de ideologia roșie. După câteva slujbe mai puțin semnificative pentru viitoarea ei carieră literară, Iris s-a înscris la cursurile post-universitare de filosofie ale lui Ludwig Wittgenstein. În 1948, a fost aleasă *fellow* la Colegiul Anne, Oxford, unde a predat până în 1963, când s-a dedicat în întregime, carierei literare. A debutat în 1953, cu o lucrare despre filosofia lui Sartre, filosof pe care l-a cunoscut în anii '40, când a devenit interesată de existențialism. Marea iubire a ei a fost poetul ceh Franz Steiner, care, în 1952, a murit de un atac de cord în brațele ei, potrivit prietenului lui Steiner, Elias Canetti. După o scurtă aventură cu acesta din urmă, Iris s-a căsătorit, în 1956, cu John Bailey, cu șase ani mai tânăr decât ea și, se pare, încă virgin la 29 de ani. Bai a predat engleză la Oxford și a scris numeroase lucrări de proză și critică literară. Au locuit vreme de peste 30 de ani la Steeple Ashton într-o casă veche, numită Cedar Lodge, apoi s-au mutat într-o suburbie din North Oxford. Cunoscându-i pe cei doi universitari pasionați de literatură și de filosofie și, de ce să n-o spunem, suficient de extravaganți în gusturi și comportament, nu este greu de imaginat cum a arătat mariajul lor. Să mai amintim o altă pasiune comună, pe care au împărtășit-o soții Murdoch, înotul, sport pe care l-au practicat, împreună, ori de câte ori au avut prilejul. Acest hobby este, de altfel, foarte bine reflectat în pelicula lui Richard Eyre, apa căpătând dimensiuni de un symbolism aproape mitic. Să amintim, în încheiere, un scurt și pertinent comentariu aparținând lui John Bailey referitor la universul literar al lui Iris Murdoch: „Ea a vrut, prin romanele ei, să ajungă la cât mai mulți cititori, susține el în *Elegie pentru Iris*, în moduri diferite și prin mijloace diferite: prin vibrația story-ului, prin ritm, comedie, prin ideile sale și implicațiile filosofice, prin atmosfera plină de mister a lumii sale, originale, pe care a creat-o, lume pe care a văzut-o când și-a cântărit și gândit primii pași în universul prozei“. Rândurile de față nu s-au vrut nicidecum o cronică cinematografică. De altfel, nu am menționat decât în trecere unele aspecte legate de substanța epică a filmului, preocupați, mai ales, de concordanțele, unele dintre ele, existente între biografia lui Iris Murdoch și comentariul ei filmic.

Nu citisem nimic, până de curând, de Antonio Tabucchi, auzisem doar despre el, îi văzusem numele din când în când prin unele reviste literare cât și, deja, pe copertele a două traduceri în românește, dar îl țineam, cum se spune, în rezervă: amânam întâlnirea cu acest autor, poate de fapt pregătind-o (inconștient). Și mai știam, nu știu cum și de la cine, că regretatul Marian Papahagi îl cunoștea și ar fi dorit să-l facă să vină în România. Dar (cel puțin deocamdată) n-a fost să fie.

Nu știu unde am citit că Cézanne ar fi declarat odată că ceea ce îl interesează este să realizeze un "impresionism durabil". Formulă numai aparent contradictorie, dar de care nu mi-aș fi adus tocmăi acum, aparent fără nici o legătură, aminte dacă impresia fundamentală (deci "durabilă") pe care ți-o lasă proza, romanescul lui Tabucchi n-ar fi, irepresibil, aceea a unui postmodernism umanist, un postmodernism responsabil, etc. Formulă numai aparent contradictorie.

Există, cum spuneam, traduse până acum în limba română două volume, cuprinzând trei cărți de Antonio Tabucchi: *Nocturnă indiană. Susține Pereira* (traducere de Adina Teodorescu și, respectiv, de Margherita Dorissa; repere bibliografice de Sanda Anghelescu), București, Ed. Univers, 1999; și *Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro* (traducere și postfață de Mihai Minculescu), Iași, Ed. Polirom, 2002. În ceea ce mă privește, am început cu cartea din urmă (apărută în Italia în 1997) și am continuat cu *Susține Pereira* (ediție originală 1994). Am păstrat *Nocturna indiană* pentru mai târziu, căci Editura Polirom ne anunță că, foarte curând, va transpune în limba română și cel mai recent roman al lui Tabucchi (din 2001), *Se face tot mai târziu*.

Câteva dintre prozele lui Tabucchi au fost aduse deja pe marele ecran. Și nu întâmplător: sunt perfect cinematografice, atât prin genul (aparent) abordat, cât și prin ritmul alert și prin stilul ironic. *Capul pierdut...*, de pildă, carte a epocii noastre și chiar de "actualitate", pune problema situației și a poziției literaturii epice în lumea contemporană: între cinema (deci mass-media, televiziune, comerț, adresabilitate, viteză etc.) și filosofie, fiind un fel de mesaj-relev și amenajând un câmp de negociere și de adaptare între câmpuri și cerințe (cel puțin aparent) divergente. Filosofia s-a făcut "media".

Faptele din *Susține Pereira* sunt situate în Portugalia salazaristă a anului 1938. Cele din *Capul pierdut...*, în Portugalia anului 1996. În ambele romane se vorbește - deopotrivă alert, ritmic, filosofic, livresc și ironic - despre presă, poliție, regim politic, cenzură, libertate și moarte. Așa cum se spune chiar în textul romanului, în *Capul pierdut...* "e vorba de un asasinat feroce (...), de tortură, de traficanți (de droguri, n.m.), de corupție..." (p. 172). Romane de actualitate, spuneam. Dar ce fel de actualitate este aceasta, care, indiferent de societatea aleasă și de punctul precis de pe glob, pare a nu se fi schimbat deloc de la 1938 și până la 1996, în ciuda schimbării, cel puțin formale, de regim politic? Este actualitatea omului (secolului al XX-lea). Romane "latino-americane" scrise în Europa.

În ambele, un ziarist din presa "de consum" (bătrân în *Susține Pereira*, tânăr în *Capul pierdut...*) se lasă prins în plasa unei enigme și intră într-o devenire de sine de care nu este conștient. Inițiere? Mai mult sau mai puțin, mai mult căci mai puțin. Tropism al ființei profunde, care iese din egoism și autosuficiență, din indiferență, se deschide, cade în capcana binelui, a adevărului și a dreptății.

Criticii au încadrat repede romanele lui Tabucchi: "thriller filosofic", au spus. Și gata. Dar noi nu suntem critici literari, nu ne grăbește

nimeni, nu ne putem mulțumi doar cu atât. Căci cine spune "thriller", chiar și "metafizic", nu înțelege mare lucru, se oprește aproape.

Cele două romane ale lui Antonio Tabucchi la care mă refer nu sunt doar atât și nu sunt tocmai asta. Sunt romane eminentemente politice, dar în sensul politicului, nu în cel al politicii (am văzut că temele și subiectul rămân cam aceleași, etern actuale, în ciuda schimbării de regim politic).

Pentru a înțelege cum se cuvine aceste romane ale lui Tabucchi, ar trebui să avem, probabil, în minte cel puțin un text al lui Walter Benjamin din 1927, intitulat "Despre violență" (încă netradus în română), cât și comentariile la el ale lui J. Derrida din *Force de loi* (*Forță de lege. Despre fundamentul mistic al autorității*, 1994) sau *Spectrele lui Marx* ale aceluiași. Căci unde apare "polițienescul" este întotdeauna vorba despre un politic detracat, "out of joint", scos din fățani - adică despre politic în însăși "esența" lui mereu abuzivă. Și în romanele lui Tabucchi, poliția e "spectrală" și bănuie, "spectralizând" societatea, politicul fiind aici legătura dintre metafizic și ceea ce am numit "polițienesc". *Susține Pereira* numește la un moment dat "îmbinarea dintre muzică și poliție" ca atmosferă socială dominantă: poliția nu se vede, e peste tot și nicăieri anume, nu are chip în sensul că poate îmbrăca orice mască, putându-se declara, "legitimă" de oriunde, oricând, se multiplică "segmentar", nu are identitate precisă, nu poate fi localizată, circulă metonimic-"suplementar" (Derrida). Iar acest (ne-)semn, această (non-)aparență, această sub/supra-fenomenologizare a "polițienescului" este simptomul (căci despre o boală e vorba) politicului, detracat în mod esențial.

Atât în *Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro*, cât și în *Susține Pereira* (în ordinea lecturilor mele), personajul principal (care în *Pereira* este deopotrivă și narator, romanul fiind subintitulat "o mărturie": declarație liberă sau, dimpotrivă, smulșă cu forța, verbul "a susține" semnălând suspiciunea și neîncrederea celui care ascultă, care în cazul de față, prin intermediul autorului-narator, suntem noi înșine, cititorii, fiind pe cât de avide, de curioase, de insașiabile, pe atât de mofturoase și de prost-crescute - de o modernitate în care ne-am obișnuit să credem că ni se cuvine totul și în primul rând "noul" permanent; cititorul-anchetator, cititorul-torționar, cititorul sadic, care smulge povestea adevărului...), în ambele romane așadar, personajul principal este, cum spuneam, un ziarist nemulțumit (subconștient) de presa în care scrie (care când nu se supune dictatului politic, ascultă de rigorile "pieței") și care încet încet, pe nesimțite, fără să își dea seama, se lasă atras (verb decisiv) într-un exterior de nebănuie al propriei vieți. Într-un mister, într-o enigmă. Ca la Blanchot, exteriorul atrage prin chiar neglijența personajului, al cărui singur "merit" inițial este tocmai indecizia propriului contur, neașezarea psihică, nemulțumirea difuză, lipsa de decizie. Cu adevărat filosofic (și nemetafizic) aici este tocmai acest aspect: evenimentul nu ține de decizia subiectului, a unui "eu" suveran. "Subiectul" este pasiv, dar are, cum spuneam, "meritul" de a se expune exteriorului, cu alte cuvinte de a intra în belea, de a se lăsa afectat orbește,

Conspirația binelui, sau Kafka inversat

de BOGDAN GHIU

aproape în exclusivitate "tactil" în loc să pretindă a se auto-afecta singur pe sine (ceea ce constituie cel mai adesea o iluzie, o amăgire) printr-o decizie tranșantă. Eroii lui Tabucchi nu decid nimic și aproape că nici nu au, la propriu și în nume propriu, vreo inițiativă: se lasă purtați, iar decizia cu privire la așezarea, la poziționarea de sine în lume (de o parte sau alta, într-o "tabără" sau în cealaltă) intervine înainte de finalul "story"-ului, ca reîntregire de sine și repotrivire la sine, nefiind altceva decât o ratificare, o recunoaștere a unei evoluții deja petrecute în mod "obiectiv" (fără sine), neconștient "Eroii" lui Tabucchi (care nu stau, acționează, dar sunt purtați, chemați, trimiși de alții - din afara lor sau din ei înșiși) iau act de ceva ce s-a petrecut deja cu ei înșiși, de finalul unui proces, de rezultatul acestui proces care au devenit ei înșiși.

Ei cad, se lasă trași în capcana binelui. Căci lumea e pe dos, iar nihilismul s-a intrat social, s-a "socializat". Astfel încât adevărul și dreptatea trebuie să acționeze azi (căci aceasta este actualitatea profundă a omului) în mod clandestin, subteran și chiar ne-legal (când legea și justiția sunt nedreptatea însăși). Acesta este marele mesaj epic al lui Antonio Tabucchi. (În *Susține Pereira*, însuși psihismul este structurat politic, ca o "confederație de suflete" în care, pe rând, câte un "eu hegemon" trece la conducere. Infra-politic.)

La finalul *Capului pierdut al lui Damasceno Monteiro*, Tabucchi figurează semiotic adevărul. Acesta nu se înregistrează, nu se întipărește, i se șterge urma, nu se imprimă. Pe foaia de hârtie, care transcrie o înregistrare pe bandă audio, nu apar decât fragmente de discurs, discurs lacunar, pledoarie despre adevăr și justiție reduce la cuvintele-cheie, care explodează pe albul hârtiei: "orice om e absolut indispensabil tuturor celorlalți și absolut toți sunt indispensabili fiecăruia" (p. 179). Acest crez "holist"-umanist este ecoul unei alte "lecții", în care, dacă aș fi critic literar, n-aș vedea decât o mărturisire a unui livresc esențial: "În literatură orice are legătură cu restul" (p. 108).

Reumanizând postmodernismul, Tabucchi reunifică literatura cu viața. Să urzim, deci, binele. Să uneltem adevărul. Să cedăm atracției vagi a dreptății. Măcar din capriciu, din nebagare de seamă.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE

1). Poetul Ion Mărgineanu, pe când scruta orizonturile poeziei transilvane.

2). Ion Beldeanu așteptând *ceva* să-i cadă în farfurie.

3). Doi șefi de reviste (Cassian Maria Spiridon și Corneliu Antoniu), într-o discuție conspirativă: vor să boicoteze Salonul de Carte de la Oradea. Par totuși să nu se înțeleagă.

4). Colaboratorul nostru, nimeni altul decât criticul Vasile Spiridon, se preface că nu-i familiarizat cu *poezia* Sandei Panait.

5). Stelian Vicol-Viticol este bătut pe umăr de Aura Cristi. Nu e singura...

Preț: 8000 lei